

ย้อนรอยความขัดแย้งระหว่าง พคท. ในฐานะที่มั่นจังหวัดตาก: การเคลื่อนไหวทางความคิดของ “กลุ่ม 18 คน” และบทบาทที่แท้จริง ของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล”*

ธิกานต์ ศรีนารา”

กลางปี 2523 เกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างกับฝ่ายนำขึ้นอย่างรุนแรงในฐานะที่มั่นจังหวัดตาก ซึ่งเป็นฐานที่มั่นอีกแห่งหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ขบวนการซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะศัตรูทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของรัฐบาลในช่วงหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ความขัดแย้งครั้งนี้ส่งผลให้อดีตผู้นำนักศึกษาที่มีชื่อเสียงอย่างมากในช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 ได้แก่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, จิระนันท์ พิตรปรีชา และวิชัย บำรุงฤทธิ์ ประกาศลาออกจากขบวนการปฏิวัติที่นำโดย พคท. เดินทางออกจากฐานที่มั่นจังหวัดตากและเข้ามาพบกับเจ้าหน้าที่อย่างเปิดเผยในต้นเดือนตุลาคม 2523, ตามด้วยการแยกตัวของผู้ปฏิบัติงาน พคท. กลุ่มหนึ่งชื่อ “กลุ่ม 18 คน” และตามด้วยการแยกตัวของมวลชนและนักศึกษาที่เข้าป่าช่วงหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 เกือบจะทิ้งฐานที่มั่น

ในแง่ของการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ถือว่าเป็นขบวนการทางการเมืองที่สำคัญมาก เพราะนับตั้งแต่ทศวรรษ 2470 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการก่อตัวของ พคท. เป็นต้นมา พวกเขาได้กลายเป็นขบวนการที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองตลอดมา

*บทความชิ้นนี้ปรับปรุงแก้ไขมาจากส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2548 เรื่อง “ความขัดแย้งทางความคิดในขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย ระหว่าง พ.ศ. 2519-2525.”

“นิสิตปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

และเมื่อมาถึงทศวรรษ 2520 พวกเขา ก็ยังมีความสำคัญมากขึ้น เพราะกลายเป็น ขบวนการปฏิวัติเดียวในสังคมไทยที่มีนักศึกษาปัญญาชนเข้าไปร่วมต่อสู้ด้วยมากที่สุด, มีกองกำลังทหารมากที่สุด, และเป็นขบวนการทางการเมืองที่รัฐบาลกลัวมากที่สุด กระทั่งถึงกับประกาศออกมาอย่างเปิดเผยว่า พคท. คือศัตรูหมายเลขหนึ่งของ รัฐบาลไทย เช่นนี้แล้ว การที่จะเข้าใจการเมืองไทยในช่วงทศวรรษ 2520 ได้อย่างเพียงพอจึงหลีกเลี่ยงการทำความเข้าใจ พคท. ไม่ได้ เพราะไม่ว่าจะในแง่มุมมองของความ รุ่งโรจน์หรือความตกต่ำ, ความเป็นเอกภาพหรือความขัดแย้ง, ภาพรวมทั้งขบวนการ หรือปัจเจกบุคคล, ความคิดหรือการกระทำ, ความสัมพันธ์ภายในขบวนการหรือ ความสัมพันธ์กับขบวนการอื่น ๆ ล้วนแต่เป็นแง่มุมมองที่จะทำให้เข้าใจ พคท. รอบด้าน มากขึ้นทั้งสิ้น การทำความเข้าใจความขัดแย้งระหว่าง พคท. กับ พคท. ในฐานที่มั่น จังหวัดตาก เป็นอีกแง่มุมมองหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจ พคท. ได้มากขึ้น และแน่นอน ย่อมจะทำให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองไทยในช่วงทศวรรษ 2520 ได้อย่าง เพียงพอด้วยเช่นกัน

แม้จะเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทย ไม่น้อย แต่ก็เช่นเดียวกับกรณีอื่น ๆ อีกหลายกรณี อดีตเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง พคท. กับ พคท. ในฐานที่มั่นจังหวัดตาก ยังคงเป็นอดีตที่ทุกฝ่ายไม่สามารถหาข้อสรุปที่ยอมรับร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ และเมื่อใดก็ตามที่มีคนอวดอ้างว่าคำอธิบาย ของตนตรงกับอดีตนี้มากที่สุด เมื่อนั้นก็มักจะมีอีกคนหรืออีกหลายคนเข้ามาร่วม โต้แย้งถกเถียงด้วยเสมอ อาจจะในแวดวงของคนที่คุ้นเคยกันเอง, ในแวดวงวิชาการ, หรือในทางสาธารณะ กลายเป็นบทสนทนาที่ไม่รู้จบระหว่างผู้คนร่วมสมัยที่มีต่อ เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในอดีต การวิวาทะว่าด้วยภาพยนตร์ “14 ตุลา สงคราม ประชาชน” เป็นตัวอย่างที่ดีของบทสนทนาในลักษณะนี้

ดังที่จะได้เห็น, ความจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง พคท. กับ พคท. ใน ฐานที่มั่นจังหวัดตากเป็นอย่างไร? คงยากที่จะมีใครสามารถตอบได้อย่างแน่ชัด แต่ 20 ปีต่อจากนี้มันจะกลายเป็นปัญหาที่ใครหลายคนรู้จักและใครบางคนอยากอธิบาย เมื่อผู้กำกับภาพยนตร์ไทยชื่อดังอย่าง บัณฑิต ฤทธิ์ถกล หยิบเอากรณีดังกล่าวไป เล่าถึงในบางเสี้ยวของภาพยนตร์ “14 ตุลา สงครามประชาชน” ที่เขาเป็นผู้กำกับ และเขียนบทร่วมกับกับเสกสรรค์ ประเสริฐกุล, เนื้อหาของภาพยนตร์มีโครงเรื่อง 2 โครงดำเนินคู่ขนานกันไป หนึ่งคือ ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 สองคือ ความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในช่วงหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 โดยมีพระเอกคือ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นตัวดำเนินเรื่อง หนึ่ง เริ่มต้นจากตัวเอกเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเดินขบวนในกรณี 14 ตุลาฯ และ

ต่อมาก็เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มผู้นำนักศึกษาและถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากกรณี 14 ตุลาฯ ตัวเอกได้เดินทางเข้าป่าไปร่วมรบกับ พคท. แต่ต่อมาก็ขัดแย้งกับ พคท. และถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกค่านพรอค จนในที่สุดตัวเอกก็ลาออกจาก พคท. และกลับเข้าเมือง

แม้ว่า “14 ตุลาฯ สงครามประชาชน” จะได้รับรางวัลพระสุรัสวดี ประจำปี 2544 ถึง 5 รางวัล ได้แก่ ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม, ผู้กำกับภาพยนตร์ยอดเยี่ยม, บทภาพยนตร์ยอดเยี่ยม, กำกับภาพยอดเยี่ยม และบันทึกเสียงยอดเยี่ยม อันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความ “สมบูรณ์แบบ” ของภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดการวิวาทะกันอย่างดุเดือดและอย่างเปิดเผยในทางสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาของภาพยนตร์ส่วนที่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างเสกสรรค์กับ พคท. ในฐานที่มั่น คือ ไม่นานหลังจากที่ “14 ตุลาฯ สงครามประชาชน” เปิดฉายในรอบปฐมทัศน์ อดีต พคท. เจ้าของนามแฝง “ไพร่พล ธรรมดา” ก็เปิดฉากการวิพากษ์วิจารณ์ขั้นทันที ในความเห็นของเขา

ภาพยนตร์เรื่องนี้เสนอด้านปัญหาของบุคคลหรือของขบวนการอย่างเน้นหนัก แต่นำเสนอขบวนการในด้านที่มีผลบวกอย่างค่อนข้างน้อยพร้อมกับไม่ค่อยได้แตะ “รัฐ” และโครงสร้างที่มีผลโดยตรงต่อประชาชน ซึ่งอาจทำให้ความเข้าใจสถานการณ์และการวิเคราะห์ประเมินผลไม่รอบด้าน

ข้ออ่อนข้อบกพร่องของมิตรสหายจากตรงนั้นนิคตรงนี้หน่อยมาปะต่อรวมกันเป็นก้อน อาจก่อให้เกิดการประเมินค่ารวมที่เบี่ยงเบนและแตกต่างจากความเป็นจริง หากเทียบกับการทำความเข้าใจข้ออ่อนข้อบกพร่องของบุคคลหรือแม้แต่ของขบวนการเป็นกรณีๆ อย่างกระจ่างชัด¹

สองวันถัดมา หนังสือพิมพ์ มติชนรายวัน ก็ตีพิมพ์บทความ “14 ตุลา สงครามประชาชน” ซึ่งเขียนโดยผู้ที่เรียกตัวเองว่า “แยมรวิ” และอีกหนึ่งวันถัดจากนี้ก็จะถูกนำไปตีพิมพ์ซ้ำอีกในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ อย่างไรก็ตาม, ในบทความ “แยมรวิ” วิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงว่า

¹ไพร่พล ธรรมดา, “ถามหา ‘ประชาชน’ ในคนล่าจันท์,” มติชนรายวัน (13 ตุลาคม 2544): 14.

เรื่องราวในป่า ที่สะท้อนการใช้ชีวิตส่วนตัวตลอดจนท่าทีและทัศนคติต่าง ๆ ของฝ่ายนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เช่น จาก การสนทนาเป็นภาษาจีนของกลุ่มสหายนำ, การพูดไทยสำเนียงจีนของ สหายนำบางคน, การที่สหายนำให้ความสนใจต่อข่าว “เจียงซิง” ภรรยา หม้ายประธานเหมาเจ๋อตุงของจีนถูกโค่นอำนาจ มากกว่าข่าวการเช่นฆ่า นักศึกษาประชาชนอย่างโหดเหี้ยมในเหตุการณ์ 6 ตุลา, การตอบโต้อย่าง เผ็ดร้อน ระหว่างพระเอกกับ “สหายผิง” ภรรยาเลขาธิการใหญ่, ความ ชัดแย้งภายใน กลุ่มแกนนำ พคท., การจัดเตรียมอาหารให้สหายนำที่มี “เนื้อ หมู” ในมัดผักทองมากกว่า ฯลฯ ก็น่าจะเป็นเพียง “ภาพสะท้อน” ในมุมมองส่วนตัวหรือเป็น “ความจริง” ในความรู้สึกของสหายไทเท่านั้น ผู้ที่ อยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน อาจเกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันได้ ซึ่งปรากฏ การณ์นี้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในขบวนการปฏิวัติที่ผ่านมา

ยิ่งจากสุดท้ายขณะข้ามลำน้ำเขียวกรากแล้วถูกลอบยิง แต่รอดมาได้ หวดหวิดนั้น อดีตนักศึกษาซึ่งเป็น ทปท. (ทหารในสังกัดกองทัพปลด แอกประชาชนแห่งประเทศไทย) คนหนึ่งในฝ่ายของ พคท. ในเหตุการณ์ นั้นยืนยันว่าไม่จริง เพราะถ้าจะยิงถึง ตลอดเวลาที่คุ้มกันมากกว่า 10 วัน พระเอกของเราอนเฝ้าป่าไปนานแล้ว²

นอกจาก “ไพร่พล ธรรมดา” และ “แยมรวี” แล้ว ผู้ที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ “14 ตุลา สงครามประชาชน” อย่างรุนแรงยังมีอีกคน นั่นคือ ใจ อึ้งภากรณ์ ในบทความ “14 ตุลา สงครามประชาชน เปลี่ยนชื่อกลับไปเป็น ‘คนล่า จันทร’ เกอะ” ใจวิจารณ์การพูดถึง พคท. ในหนังสือเรื่องนี้ว่า

ในเรื่องเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ข้อวิจารณ์ของ เสกสรรค์เรื่องความเป็นเผด็จการภายในพรรค อภิสัทธีของฝ่ายนำ และ การที่ พคท. อาศัยแนวคิดเหมาเจ๋อตุงจนกลายเป็นเหยื่อทางการเมือง ระหว่างประเทศ ล้วนแต่มีความจริง แต่การนำเสนอแบบที่ปรากฏในหนังสือ

² แยม รวี, “14 ตุลา สงครามประชาชน,” มติชนรายวัน (15 ตุลาคม 2544): 14. และ กรุงเทพธุรกิจ จุดประกาย (16 ตุลาคม 2544).

ไม่ได้อธิบายที่มาที่ไปของสิ่งเหล่านี้เลย ไม่มีการพยายามทำความเข้าใจว่า ลัทธิสตาลิน-เหมา มีผลอย่างไรต่อการนำของ พคท. และพรรคคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ทั่วโลก เช่นการใช้แนวทางชนบทล้อมเมืองหรือการแสวงหาแนวร่วมโดยไม่อิงอุดมการณ์ชนชั้น เป็นต้น

และที่ยิ่งแย่ไปกว่านั้นคือการวาดภาพแบบกระด้างเกี่ยวกับข้อเสียของ พคท. โดยไม่มีการสะท้อนภาพบวก เช่น ความจริงใจ ความเสียสละ การมีอุดมการณ์ที่รักความเป็นธรรม และความชำนาญในการต่อสู้หลายรูปแบบของ พคท. เป็นต้น

ดังนั้น มันจึงกลายเป็นหนังสือการ์ตูนแบบหยาบๆ เรื่อง พคท. มากกว่าที่จะอธิบายความจริง และในหนังสือการ์ตูนอันนี้ คำอธิบายเรื่อง พคท. ตั้งอยู่บนสมมติฐานเหลวไหลที่ว่า ปัญหาทั้งหมดมาจากการที่ พคท. มีการนำโดยคนจีนที่ไม่ใช่ “ไทยแท้” เหมือน “สหายไท”³

หลังจากรับฟังความคิดเห็นของหลายคนมาระยะหนึ่ง บัณฑิต ฤทธิถกกล ซึ่งเป็นผู้กำกับ “14 ตุลา” ก็เขียนบทความ “วิวาทะว่าด้วยข้อเท็จจริงในหนังสือ ‘คนล่าจันทร์’” ลงเผยแพร่ใน มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2544 ในบทความโดยเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับ พคท. บัณฑิตชี้แจงว่า

เรื่องในป่าก็เช่นกัน หนังสือถอดจากประสบการณ์ของเสกสรรค์ จิระนันท์ บางส่วนเป็นประสบการณ์ที่รู้เห็นเฉพาะเจ้าตัว บางส่วนเป็นประสบการณ์ที่มีผู้อื่นรู้เห็นอยู่ด้วย

ไม่ว่าจะเรื่องสหายนำบางคนสนใจข้าวเจียงซิงถูกจับมากกว่าข้าวเหตุการณ์ล้อมฆ่านักศึกษาในธรรมศาสตร์ หรือเรื่องที่สหายนำบางคนนัดกินข้าวเลี้ยงกันในโรงปลา ที่สำนักเอ 30 ขณะที่สหายอื่นกินฟักทอง ผัดกับหมูกระป๋องมือแล้วมือเล่า กระทั่งเรื่องที่ตั้งตังบางคน ในเขตอัมผางสั่งการจะให้ฆ่าเสกสรรค์ จิระนันท์เมื่อตัดสินใจออกจากป่า

หนังสือทำหน้าที่ถ่ายทอดตามที่เสกสรรค์ผู้เป็นเจ้าของเรื่องยืนยันว่าได้เกิดขึ้นจริง และตามที่ผมในฐานะผู้กำกับฯ ได้สอบถามกับ

³ใจ อึ้งภากรณ์, “14 ตุลา สงครามประชาชน เปลี่ยนชื่อกลับไปเป็น ‘คนล่าจันทร์’ เกอะ,” กรุงเทพธุรกิจ จุดประกาย (17 ตุลาคม 2544).

ผู้เข้าร่วมในเหตุการณ์หรือกับอดีตสหายอื่น ๆ อีกบางคน

เสกสรรค์ยืนยันว่าสหายจากดอยมั่งให้ข้อมูลว่าได้รับการติดต่อจากจัดตั้งบางคนให้สังหารตนและจิระนันท์ นอกจากนั้น อดีตสหายจากกองร้อย 561 ภูร่องกล้าคนหนึ่งยืนยันกับตัวผมเองด้วยว่า ข้าวสั่งฆ่าเสกสรรค์ จิระนันท์ได้ยื่นไปถึงภูร่องกล้า ขนาดตนเองต้องบากบั่นปีนเขาขึ้นไปสอบถามคาดคั้นจากจัดตั้งบนสำนักงานกลาง

ส่วนเรื่องที่สหายนำบางคนกับลูกเมียในแนวหลังเสพย์สุขเห็นแก่ตัวนั้น ก็เป็นเรื่องที่อดีตสหายหลายคนซึ่งเคยผ่านแนวหลังสามารถยืนยันได้อยู่แล้ว...

หรือว่าสหายทั้งหลายมิใช่มนุษย์ หรือว่าต้องให้หนังแสดงว่าสหายนำในพรรคคอมมิวนิสต์เป็นนักให้ภัยใจพระและเสียดลอะฮารีเท่านั้นหนังเรื่องนี้จึงจะไม่ “บิดเบือน” ประวัติศาสตร์⁴

ในเวลาใกล้เคียงกัน เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้ให้สัมภาษณ์กับ เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 22-28 ตุลาคม 2544 แบบยาวเหยียด แต่เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ พคท. เสกสรรค์ชี้แจงว่า เขาไม่ได้มุ่งโจมตีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแต่ (ตามคำของเขา)

ผมเพียงสะท้อนจุดต่างระหว่างผมกับผู้นำบางส่วน ถ้าใครดูหนังดี ๆ จะพบว่า สิ่งที่ผมทำในป่าคือพยายามจะเรียกร้องให้มีการปรับปรุงขบวนการปฏิวัติ ไม่ได้หมายความว่าผมอยากยกเลิกการปฏิวัติหรืออยากจะไปทะเลาะกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ผมเรียกร้องในฐานะที่เป็นคนข้างใน เรียกร้องให้ปฏิรูปขบวนการในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ ซึ่งแน่ละก็ต้องมีสหายบางส่วนที่ไม่เข้าใจ และบางส่วนที่รับไม่ได้ ก็โกรธแค้นชิงชังผม กระทั่งนำมาสู่ความขัดแย้งกันในตอนท้าย ๆ ไม่ได้หมายความว่าผมเองในเวลานั้นขัดแย้งกับคนส่วนใหญ่ในขบวนการ⁵

⁴ บัณฑิต ฤทธิธกุล, “วิวาทะว่าด้วยข้อเท็จจริงในหนัง ‘คนล่าจันทร์’,” มติชน 21, 1105 (22 ตุลาคม 2544): 29.

⁵ ชูวัส ฤกษ์ศิริกุล, “เมื่อ คนล่าจันทร์ เป็น 14 ตุลาฯ ผมรู้ว่าเวรกรรมจะตกอยู่ที่ผม,” เนชั่นสุดสัปดาห์ 10, 10490 (22-28 ตุลาคม 2544): 90-93.

นอกจากจะกล่าวถึงกรณี 14 ตุลาฯ และความขัดแย้งระหว่างเขากับ พคท. ในช่วงที่เขาใช้ชีวิตในเขตป่าเขาแล้ว เสกสรรค์ยังกล่าวถึงความขัดแย้งในฐานะที่มันจังหวัดตากด้วยว่า

อันที่จริงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตอนท้ายของหนังสือและตอนท้ายของชีวิตป่าของผม คือความขัดแย้งที่อ้อมค้อม ผมไม่ได้เป็นคนเริ่มด้วยซ้ำ เป็นความขัดแย้งที่ผู้ปฏิบัติงานหนุ่มสาวที่เป็นกลุ่มสุดท้ายที่เหลืออยู่ในฐานที่มั่น ไม่พอใจที่พวกเขาเองไม่ได้เป็นสมาชิกพรรค ประชุมสมัชชาจังหวัดพวกเขาก็ไม่ได้เข้าร่วม ก็มาบอกผม ในตอนแรกก็มาประชดผมด้วยว่า ผมจะไปเข้าร่วมประชุมสมัชชาจังหวัดกับฝ่ายนำด้วยหรือ ผมก็เข้าไปพูดคุยที่ประชุมสมัชชาว่า ถ้าเขาประท้วงแบบนี้ก็อย่าประชุมต่อเลย ทำเสียให้มันถูกต้อง ด้วยการเลือกตัวแทนจากหน่วยต่าง ๆ อันนี้ผมก็ไปพูดด้วยซ้ำ จนกระทั่งทางพวกนักศึกษาไปถึงจุดที่พวกเขาจับไม่ได้ เขาเหนื่อยมาหลายปีแล้วค้นพบว่าตัวเองไม่ใช่สมาชิกพรรค ตัวเองไม่ได้มีส่วนร่วม เขาก็ขบถกัน ในระหว่างนั้นก็ยกให้ผมเป็นคนนำพา ผมก็อธิบายว่า ปัญหาในฐานที่มั่นหรือในขบวนการปฏิวัติมีหลายอย่าง จะต้องปรึกษาหารือกัน แต่เพียงเราได้รับทำที่ที่ไม่ค่อยเป็นมิตรกลับมา ก็เลยนำมาสู่ความเสียใจจนกระทั่งออกจากป่ากันหมด⁶

แม้ว่าทั้งบัณฑิตและเสกสรรค์จะออกมาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาพยนตร์ที่พวกเขา ร่วมกันเขียนบทแล้วก็ตาม แต่ก็ดูเหมือนว่า พวกเขาจะไม่สามารถยุติการวิวาทะเกี่ยวกับ “14 ตุลาฯ สงครามประชาชน” ได้อย่างเด็ดขาด ปลายเดือนตุลาคม 2544 แม้ว่า คำณูณ สิทธิสมาน จะเขียนบทความลงใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ในลักษณะ “เชียร์” ว่า “14 ตุลา: สงครามประชาชน ภาพยนตร์ดีที่ต้องดู”⁷ แต่ในเวลาเดียวกันก็ปรากฏบทความที่วิพากษ์วิจารณ์เสกสรรค์อย่างรุนแรงออกมาด้วย บทความที่ว่าชื่อ “เสียงสะท้อนจากคอย: 14 ตุลา สงครามประชาชนหรือสงคราม

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

⁷ คำณูณ สิทธิสมาน, “14 ตุลา: สงครามประชาชน ภาพยนตร์ดีที่ต้องดู,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 48, 22 (26 ตุลาคม-1 พฤศจิกายน 2544): 38.

ของสหายไท” โดยผู้ใช้นามแฝง “เกอด้มั่ง” ซึ่งวิจารณ์ว่า “ชื่อของหนังสือกับเนื้อหา
ของหนังสือไปกันคนละทิศคนละทาง หาได้กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันไม่ โดยแก่นแท้
สัจธรรม มวลมหาประชาชนเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ แต่ในหนังสือกลับยกให้วีร
กรรมของเอกบุรุษ พระเอกเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นมา เป็นการนำเสนอที่ไม่
เพียงแต่ “บิดเบือน” ยิ่งมากกว่านั้นเป็นไหน ๆ เสียด้วยซ้ำ”⁸

ควรกล่าวด้วยว่า ถึงแม้กรณีความขัดแย้งในฐานที่มั่นจังหวัดตากจะมีความ
สำคัญทั้งในแง่ของการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่และในแง่ของ
ปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วก็
พบงานเขียนที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกรณีนี้มีอยู่น้อยเหลือเกิน คือ ถ้าไม่นับงานเขียน
อื่น ๆ ที่กล่าวพาดพิงถึงเสกสรรค์ ในลักษณะที่ไม่เกี่ยวกับความขัดแย้งในฐานที่มั่น
จังหวัดตาก และถ้าไม่นับภาพยนตร์ “14 ตุลาฯ” แล้ว งานที่เกี่ยวข้องโดยตรงจริงๆ
ก็มีบทสัมภาษณ์ของเสกสรรค์เพียง 4 ชิ้น ได้แก่ “วันแรกที้ออกจากป่า”⁹, “เปิด
เผยความขัดแย้งกับพรรคคอมมิวนิสต์”¹⁰, “ชีวิตนักปฏิวัติ”¹¹ และชิ้นล่าสุด “เมื่อ
'คนล่าจันทร' เป็น '14 ตุลา' ผมรู้ว่าเวรกรรมจะตกอยู่กับผม”¹² กับหนังสือ “อีก
หนึ่งฟางฝัน บันทึกแรมทางของชีวิต”¹³ ของจิระนันท์ พิตรปรีชา อีกหนึ่งเล่มเท่านั้น
แต่ปัญหาที่สำคัญมากกว่าก็คือ งานเขียนทั้งหมดล้วนแต่เขียนโดยผู้ที่เป็นคู่ขัดแย้ง
กับฝ่ายนำในฐานที่มั่นจังหวัดตากทั้งสิ้น ซึ่งแม้จะมี “ข้อเท็จจริง” อยู่มากแต่ก็อาจ
ไม่ใช่ “ข้อเท็จจริง” ทั้งหมด เพราะคนเพียงคนเดียวคงไม่สามารถมองเห็นและจด
จำรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ในอดีตได้ทั้งหมด เขาอาจลืมบางเหตุการณ์
และจดจำบางเหตุการณ์ได้ อาจเลือกจำบางเหตุการณ์และอาจละทิ้งบางเหตุการณ์ไป
แต่ที่สำคัญก็คือ เมื่อเขาลงมือเขียนหรือกล่าวถึงเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ในอดีต จะรู้ตัวหรือ

⁸ เกอด้มั่ง, (คนหนึ่ง), “เสียงสะท้อนจากดอย: 14 ตุลา สงครามประชาชนหรือ
สงครามของสหายไท” อาจารย์สาร 28, 2 (พฤศจิกายน 2544-กุมภาพันธ์ 2545): 62-67.

⁹ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: สามัญชน, 2536), หน้า
51-68.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-84.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85-112.

¹² เนชั่นสุดสัปดาห์ 10, 10490 (22-28 ตุลาคม 2544): 90-93.

¹³ จิระนันท์ พิตรปรีชา, อีกหนึ่งฟางฝัน บันทึกแรมทางของชีวิต (กรุงเทพฯ: แพรว
สำนักพิมพ์), 2549.

ไม่ก็ตาม เขาคอนนั้นยอมหลีกเลียงไม่พันที่จะใส่ความเห็นและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเหตุการณ์นั้นๆ ที่เป็นของเขาเองเข้าไปด้วย และแน่นอน ความเห็น และความรู้สึกนึกคิดที่ว่านั้น ย่อมเป็นผลผลิตของสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองที่เขาดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งไม่มีทางเหมือนกันได้กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ที่แวดล้อมตัวเขาในอดีตอย่างแน่นอน

โดยตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว บทความชิ้นนี้ ไม่ได้ต้องการอวดอ้างว่าได้ค้นพบความจริงที่ “สมบูรณ์แบบ” เกี่ยวกับความขัดแย้งในฐานะที่มันจังหวัดตาก แต่ต้องการเพียงจะพาผู้อ่านกลับไปสู่ฐานที่มันจังหวัดตากในช่วงเวลาก่อนและระหว่างที่เกิดความขัดแย้งขึ้นที่นั่นอีกครั้ง โดยใช้ “หลักฐานใหม่” จำนวนหนึ่งซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับความขัดแย้งในฐานะที่มันจังหวัดตากมากกว่า “บทสัมภาษณ์” และ “งานเขียน” ของเสกสรรค์เพียงคนเดียวอย่างที่เคยเป็นมาเท่านั้น และด้วย “หลักฐานใหม่” เหล่านี้เอง จะทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นถึงรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับความขัดแย้งในฐานะที่มันจังหวัดตาก ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นมาและข้อจำกัดของการสร้างฐานที่มันจังหวัดตาก, ปัญหาการนำของฝ่ายนำและปัญหาด้านต่างๆ ที่มีมานานนับตั้งแต่การบุกเบิกขยายงานในช่วงแรก, ความคิดเห็นและข้อเสนอของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างที่มีต่อฝ่ายนำจังหวัดตาก, บทบาทของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ในฐานะส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง, ปฏิกริยาที่ฝ่ายนำมีต่อความเคลื่อนไหวดังกล่าว และผลที่เกิดขึ้นในขั้นสุดท้าย

ฐานที่มันจังหวัดตาก: ความเป็นมาและข้อจำกัดดั้งเดิม

ในปลายปี 2523 ฝ่ายนำของจังหวัดตากได้จัดทำ “คำรายงานการเมืองของคณะกรรมการจังหวัดตาก” ขึ้น ในเอกสารพวกเขากล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ การบุกเบิกขยายงานในช่วงแรกๆ รวมทั้งปัญหาที่พวกเขาเผชิญซึ่งสั่งสมมาจนถึงปี 2523 ว่า เขตฐานที่มันจังหวัดตาก เป็นเขตงานปฏิวัติของ พคท. ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศตามแนวชายแดนไทย-พม่า แบ่งออกเป็น 2 เขตใหญ่ คือ เขตเหนือกับเขตใต้ โดยมีอำเภออุ้มผางคั่นกลาง ทั้งสองเขตสามารถเดินทางติดต่อกันได้โดยใช้เวลาประมาณสิบวัน ถ้าเดินแนวภูเขา ต้องขึ้นภูสูงเส้นทางลำบากมาก ส่วนใหญ่เดินลัดเข้าพม่าเพื่อหลบอำเภออุ้มผาง แล้วค่อยวกกลับมาฝั่งไทยอีกครั้ง เส้นทางนี้เดินสะดวกกว่า เพราะผ่านบ้านของประชาชนและเตรียมเสบียงง่าย

เขตเหนือ อยู่ในบริเวณพื้นที่ อำเภอแม่สอด และอำเภออุ้มผาง (ตอนเหนือ)

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชาติม้ง งานขยายของเขตนี้มุ่งหน้าขึ้นเหนือ หน่วยงาน 95 และ 621 ข้ามเส้นทางสายเอเชีย ดาก-แม่สอด ขยายงานไปอำเภอบ้านดาก, อำเภอสามเงา, อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง โดยมีทิศทางอยู่ที่ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เขตงานขยายเหล่านี้ ประชาชนเป็นชาวยาง อีกเส้นหนึ่งเข้าไปเคลื่อนไหวในเขตอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร การทหารของเขตนี้มีศึกค่อนข้างชุก โดยเฉพาะการขัดขวางการสร้างเส้นทางยุทธศาสตร์ แม่สอด-อุ้มผาง เศรษฐกิจโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นเขตชาวม้ง จึงดีกว่าเขตชาวกระเหรี่ยง-ยาง

เขตใต้ อยู่ในพื้นที่อำเภออุ้มผาง (ตอนใต้) ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนชาติกระเหรี่ยงมีชาวม้ง 3-4 หมู่บ้าน (บ้านเก่า-ไร่มุเซอ-ทุ่งน่าน้อย) สำนักงานจังหวัดตั้งอยู่ในเขตนี้ที่บ้านแม่จันทะ เขตนี้มีพื้นที่เคลื่อนไหวค่อนข้างกว้าง (แต่กำลังคนน้อย) ทำงานมวลชนเข้าประชิดอำเภออุ้มผางทางด้านเหนือ, ทางตะวันออก มีหน่วยงาน ต.17 ขยายงานลงที่ราบ ในเขตอำเภอลานสัก และอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี (ผ่านเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง), อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ทางใต้ มุ่งหน้าลงอำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี มีหน่วยเฉพาะกิจที่เจาะเส้นทางเชื่อมกับเขตราชบุรี เนื่องจากเขตนี้กินพื้นที่กว้างไม่ค่อยมีถนนหนทาง การติดต่อส่งคนส่งของจากในเมืองมักส่งลงในเขตเหนือริมเส้นทางดาก-แม่สอดแล้วเดินลงมาเขตใต้¹⁴

สำหรับความเป็นมาของการขยายงานในเขตฐานที่มั่นจังหวัดตากนั้น แม้ ว่า พคท. จะได้ส่งผู้ปฏิบัติงานเข้าไปขยายงานในเขตภาคเหนือตั้งแต่ก่อนปี 2508 แล้ว แต่การขยายงานในเขตจังหวัดตากกลับเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงประมาณปี 2509 และช่วงระหว่างปี 2509-2518 การขยายงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมาก กล่าวคือ ในเขตเหนือ สามารถขยายงานคลุมพื้นที่เขตป่าเขาในเขตอำเภอแม่สอด อำเภอเมือง จังหวัดตาก และบางส่วนของจังหวัดกำแพงเพชร การขยายงานทางเขตใต้คลุมไปถึงพื้นที่อำเภออุ้มผางและบางส่วนของจังหวัดอุทัยธานี โดยเฉพาะเขตอำเภออุ้มผางอยู่ในเขตควบคุมของ พคท. เกือบ 3 ใน 5 ส่วน ต่อมาในปี 2518-2519

¹⁴ Ching kang Mts., "Re: รำลึก เขตงานตาก ตอบโดย #4 เมื่อ: 27 ก.พ. 2005, 12: 39," ใน thaiocober.com, บ้านตุลาไทย ข่าวสารประจำจังหวัดภาคประชาชน, ข่าวเขตงาน, [ออนไลน์], จาก :<<http://www.thaiocober.com/index.php>>.

พคท. ก็สามารถขยายงานไปถึงพื้นที่บางส่วนของจังหวัดกาญจนบุรีและรอยต่อของสามจังหวัด คือ กาญจนบุรี, อุทัยธานี และสุพรรณบุรี¹⁵

ในปี 2514 ผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ของจังหวัดตากในเขตเหนือได้เริ่มมีการก่อตั้ง “อำนาจรัฐตำบล” ขึ้นเป็นครั้งแรก แต่อยู่ได้ไม่นานก็สลายตัวลงในช่วงระหว่างปี 2515-2516 เนื่องจากเกิด “กระแสต่ำ” ในช่วงปลายปี 2516 แม้ว่างานมวลชนจะฟื้นขึ้นมาบ้าง แต่ก็อยู่ในสภาพ “ทรงกับทรง” สลับกันตลอดมาจนถึงปี 2520 จึงได้ก่อตั้ง “อำนาจรัฐตำบล 1” ขึ้น และก่อตั้ง “อำนาจรัฐตำบล 2” ขึ้นในปี 2521 สำหรับเขตใต้นั้น มีการก่อตั้ง “อำนาจรัฐตำบล” ขึ้นในช่วงปี 2514 เช่นกัน และต่อมาในปี 2515 ก็สามารถก่อตั้ง “อำนาจรัฐตำบล” ขึ้นในตำบลม่งควะได้อีกแห่ง แต่ก็ต้องล้มเลิกไปกลางคันเพราะขาดผู้ปฏิบัติงาน ในปี 2516 มีการก่อตั้ง “อำนาจรัฐสมบูรณ” ขึ้นที่อำเภอแม่จันทะ โดยจัดให้มีผู้แทนและสภาตำบล และตั้งใจให้เป็นต้นแบบสำหรับที่อื่น ๆ แต่ในที่สุดก็ต้องเลิกล้มไปอีกเพราะผู้ปฏิบัติงานมีไม่พอ ระหว่างปี 2519-2521 พคท. ได้มีการแต่งตั้ง “หัวหน้าหน่วยบ้าน” ขึ้นมาเป็น “กรรมการตำบลชั่วคราว” เพื่อฝึกให้รู้จักหน้าที่นี้และเพื่อจัดตั้งให้เป็นแกนใน “อำนาจรัฐสมบูรณ” ต่อไป และในที่สุดปี 2522 เมื่อผู้ปฏิบัติงานรุ่นใหม่ในเขตนี้มีมากขึ้น ผู้ปฏิบัติงาน พคท. ก็สามารถก่อตั้ง “อำนาจรัฐแม่จันทะ” ขึ้นได้เป็นผลสำเร็จ¹⁶

เช่นเดียวกับฐานที่มั่นอื่น ๆ การขยายงานของ พคท. ในเขตจังหวัดตาก ไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นนัก ตรงกันข้าม กลับดำเนินไปอย่างล้มลุกคลุกคลานเต็มไปด้วย “ความผิดพลาด และจุดอ่อน และข้อจำกัด” มากมาย ในเอกสาร “คำรายงานของคณะกรรมการจังหวัด” ผู้ปฏิบัติงานของ พคท. เล่าว่า ก่อน 7 สิงหาคม 2508 ปัญหาเกี่ยวกับการขยายงานในจังหวัดตากมีลักษณะปัญหาที่คล้ายกันกับการขยายงานทั่วไปในภาคเหนือ นั่นคือ การบุกเบิกงานเข้าสู่ภาคเหนือเกิดขึ้นอย่างเร่งรีบเกินไป แต่งานมวลชนในที่ราบของภาคเหนือกลับขยายไม่ออก ประกอบกับการที่ขณะนั้นมีชาวม้งจากจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เลย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และตาก ได้เดินทางไปแสวงหาการปฏิวัติในประเทศลาว ภายหลังได้พบกับผู้ปฏิบัติงานของ พคท. จึงได้จัดส่งไปศึกษา จากนั้น พคท. ก็ได้อาศัยผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้

¹⁵ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 2/14 เอกสารชุดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน เรื่อง “คำรายงานของคณะกรรมการจังหวัด,” เอกสารโรเนียว, 2523, หน้า 12-13.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

ขยายงานเข้ามาสู่เขตงานต่าง ๆ ในภาคเหนือ จังหวัดตากก็เช่นเดียวกันคือมีผู้ปฏิบัติงานที่ไปศึกษาเสร็จแล้วกลับมาพร้อมกับผู้ปฏิบัติงานต่างถิ่นที่เป็นคนไทยเข้ามาขยายงานในจังหวัดตาก ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้งานในเขตจังหวัดตากเริ่มต้นในเขตป่าเขาที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชาติส่วนน้อยอาศัยอยู่ หลังจากมาทำการปลูกระดุมมวลชนไม่นาน งานได้ขยายไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาเมื่อเสียบลับและจึงได้ “แตกเสียบป็น” ในต้นปี 2511 และหลังจากนั้น งานก็ยังขยายมากขึ้นไปอีก ผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ต่างถิ่นซึ่งมีจำนวนจำกัดอยู่แล้ว จึงต้องรับภาระงานมากขึ้น¹⁷

ผลจากการที่งานขยายไปอย่างรวดเร็วเกินไปทำให้ผู้ปฏิบัติงานจำนวนน้อยต้องกระจายไปกุ่มงานด้านต่าง ๆ ทำให้ “การจัดตั้งพรรคและยกระดับผู้ปฏิบัติงาน” ในเขตจังหวัดตากมีขีดจำกัด การทำงานทั้งมากและกว้างเกินไปของผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ “การนำ” มีลักษณะเป็นการ “นำโดยบุคคล” และทำให้งานด้านต่าง ๆ ในช่วงระหว่างปี 2509-2519 ขาดการสรุปบทเรียนและค้นคว้าปัญหาอย่างจริงจัง, การนำทฤษฎีไปประสานกับการปฏิบัติยังอ่อน, การอาศัยองค์การจัดตั้งไปแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ จึงมีขีดจำกัด นอกจากนี้งานที่กว้างจนเกินไป ยังทำให้การยกระดับผู้ปฏิบัติงาน การนำขั้นพื้นฐานไปจนถึงการนำในระดับเขต ระดับจังหวัดต้องตกอยู่ในสภาพชะงักงัน “มีสภาพที่ระดับทฤษฎีของฝ่ายนำและระดับต่าง ๆ อ่อน” ส่งผลให้ “การนำในระดับต่าง ๆ ไม่สมบูรณ์” ช่วงระหว่างปี 2520-2522 แม้ว่า “สหายใหม่ 6 ต.ค.” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นจะขึ้นมาเสริมงานในเขต แต่การนำก็ยังไม่สามารถปรับจากพื้นฐานเดิมให้ดีขึ้นเท่าที่ควร¹⁸

สรุปก็คือ ก่อนหน้าที่ “สหายใหม่ 6 ต.ค.” รวมทั้ง “กลุ่ม 18 คน” และ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล จะเข้ามาสู่ฐานที่มั่นจังหวัดตากนั้น ฐานที่มั่นแห่งนี้หาได้ “สมบูรณ์แบบ” ไม่ ในทางตรงกันข้ามกลับเต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นก็คือ ปัญหาด้านการนำของฝ่ายนำจังหวัดตากนั่นเอง ควรกล่าวด้วยว่าปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตที่สั่งสมมาจากอดีตตั้งแต่พวกเขาเข้ามาบุกเบิกงานในช่วงแรก ๆ ทั้งสิ้น และดูเหมือนว่าจะจะเป็นปัญหาที่แม่แต่ตัวของพวกเขาเองก็จนหนทางจะแก้ไข ไม่อย่างนั้นก็คงไม่ปล่อยให้สะสมยืดเยื้อมาจนถึงปลายปี 2519 อันเป็นปีที่ “สหายใหม่ 6 ต.ค.” เดินทางมาถึง

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24-25.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-27.

ฐานที่มั่นจังหวัดตาก

ภายหลังการมาถึงของ “สหายใหม่ 6 ต.ค.”

ภายหลังการสังหารหมู่แก่นักเรียนนักศึกษาปัญญาชนอย่างเหี้ยมโหดในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และอีกหลายกรณีก็ตามมา เช่น การจับกุมนักศึกษาปัญญาชนจำนวนกว่า 3,000 คน, การยึดอำนาจของ “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน,” การขึ้นสู่อำนาจและการดำเนินนโยบายการเมืองแบบ “ขวาจัด” ของ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, การประกาศใช้คำสั่งฉบับต่าง ๆ ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน, การยกเลิกการเลือกตั้ง, การยกเลิกพรรคการเมือง, การยกเลิกการทำกิจกรรมนักศึกษาทุกประเภททุกระดับ, การปิดหนังสือพิมพ์, การควบคุมโทรทัศน์, วิทยุ, และการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งในและนอกประเทศอย่างสุดขั้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตัดความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนทุกประเทศ, การประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และการ “ฟื้นระบอบเผด็จการฟาสซิสต์อย่างเปิดเผยอีกครั้ง” ได้ผลักดันให้ “บุคคลในพรรคการเมือง พรรคกร ชาวนา นักเรียน นักศึกษา ปัญญาชน และผู้รักชาติรักประชาธิปไตยวงกว้าง ต่าง ๆ”¹⁹ จำนวนมากเดินทางมุ่งหน้าเข้าสู่เขตป่าเขาเพื่อเข้าร่วมต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธกับ พคท. ซึ่งขณะนั้นมีกองกำลังกระจายอยู่เกือบทั่วประเทศ

คนจำนวนหนึ่งในหมู่พวกเขาเดินทางเข้าสู่ฐานที่มั่นจังหวัดตาก และต่อมาก็ได้รับมอบหมายจาก พคท. ให้ไปปฏิบัติงานอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของฐานที่มั่น อันได้แก่ เขตแม่สอด หรือ “เขตเหนือ,” เขตอุ้มผาง หรือ “เขตใต้,” และส่วนงานอื่นๆ ที่ขึ้นต่อการนำของฐานที่มั่นจังหวัดตาก ซึ่งได้ “ทำให้การทำงานแต่เดิมที่ซบเซาเริ่มคึกคักขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง” ผู้ปฏิบัติงานใหม่ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตอุ้มผาง หรือ “เขตใต้” พวกเขาเหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เนื่องจากมีจำนวนมากว่าผู้ปฏิบัติงานเก่าถึง 5 เท่า และมีบทบาทในการงานทุกด้านของฐานที่มั่น ทั้งในส่วนงานเสริมและงานขยายฐานที่มั่น อย่างไรก็ตาม, หลังจากทำงานได้ระยะหนึ่งพวกเขาก็เริ่มพบว่า การงานที่ผ่านมาในฐานที่มั่นแห่งนี้มีจุดอ่อนและข้อบกพร่อง

¹⁹ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 1.3/35 เอกสารชุดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การวิเคราะห์ข่าว เรื่อง “คำชี้แจงบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและงานสำคัญของพรรคในปี 2521,” หน้า 1.

มากมาย กลางปี 2523 “ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างที่เป็นคู่ขัดแย้งกับฝ่ายนำ จังหวัดตาก” เล่าไว้ในเอกสาร “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก” ว่า

จากการที่ได้ปฏิบัติงานมาระยะหนึ่ง ผปง. ใหม่ส่วนใหญ่ได้มองเห็นถึง จุดอ่อน ข้อบกพร่องของการทำงานที่ผ่านมาในฐานที่มั่นอย่างมากมาย การทำงานโดยทั่วไปเป็นการทำงานที่ขาดลักษณะวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง ขาด การประสานกันระหว่างลักษณะเฉพาะของฐานที่มั่น ลักษณะเฉพาะของ ชนชาติส่วนน้อย ให้สอดคล้องลักษณะทั่วไปของสังคมไทย และขั้นตอน ของการปฏิบัติ ทำให้โครงการงานด้านต่าง ๆ ขาดทิศทางที่ถูกต้อง ไม่ ประสานกันและไม่เป็นระบบ

นอกจากนั้น ยังได้เข้าใจถึงวิธีคิด วิธีการทำงานที่มีจุดอ่อนอย่างมาก ของฝ่ายนำในระดับต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้งานด้านต่าง ๆ ติดขัด และต้องตกอยู่ในฐานะเป็นฝ่ายถูกระงับตลอดเวลา ทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร²⁰

ปี 2521 ผู้ปฏิบัติงานใหม่เหล่านี้ได้เริ่มเสนอความเห็นต่อฝ่ายนำ “ตาม ระบบขั้นตอนของขบวนการจัดตั้ง” ของพรรค แต่ (ตามคำของพวกเขา) “เนื่องจาก วิธีคิดวิธีการทำงานที่มีอยู่เดิมอยู่ในสภาพที่ขาดประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบงานภายใน จึงทำให้การเสนอปัญหาของมวลชนในระดับต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกพรรคติดขัดล่าช้า ไม่สามารถเกิดผลในทางปฏิบัติที่ทันต่อ สถานการณ์ จึงไม่สามารถแก้ปัญหา และผลักดันการงานตามคำเรียกร้องของผู้ ปฏิบัติงานชั้นล่างได้ ผลก็คือ ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างตกอยู่ในสภาพ “หัวชนกำแพง” ไม่ สามารถผลักดันงานให้รุดหน้าไปได้, ผู้ปฏิบัติงานใหม่เริ่มเกิดปัญหาความคิด, และ ทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างทั่วไปกับฝ่ายนำมีมากขึ้นเรื่อย ๆ และ “ท่ามกลางการผลักดันงานที่ติดขัดและมีปัญหาหลายด้านนี้” ผู้ปฏิบัติงานใหม่ได้

²⁰ ข้อมูลส่วนใหญ่ในย่อหน้านี้และในอีก 4 ย่อหน้าต่อไป มาจาก หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 2/11, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอ ปัญหาจากภายใน เรื่อง “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก,” เอกสารโรเนียว, 2523, หน้า 1-9.

เรียกร้องให้ฝ่ายนำเปิดการประชุมสัมมนาขึ้นในฐานที่มั่นเพื่อถกเถียงและช่วยกันหาทางออกจากปัญหาต่างๆ

ดูเหมือนว่า ข้อเสนอของพวกเขาก็ได้รับการตอบสนองแต่โดยดี ดังจะเห็นว่า ในช่วงระหว่างปี 2521-2523 ฝ่ายนำจังหวัดตากได้จัดการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของฐานที่มั่นขึ้นหลายครั้ง กล่าวคือ ในปี 2521 มีการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานใหม่ในเขตอ้อมปางเกี่ยวกับบทบาทและปัญหาเยาวชนที่เป็นผู้ปฏิบัติงานใหม่ ในที่สัมมนา ฝ่ายนำได้ผลักดันให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานเยาวชนปฏิวัติ (ศ.ย.ป.)” ขึ้น แต่อยู่ได้เพียง 5 เดือนก็ยุบไป เนื่องจากฝ่ายนำเห็นว่าผิดหลักการจัดตั้ง ปี 2522 มีการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจในฐานที่มั่นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ได้ตั้งฐานที่มั่นมากกว่า 10 ปี ในที่สัมมนามีการถกเถียงกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างกับฝ่ายนำอย่างดุเดือด แต่เอกสารสรุปผลการประชุมที่ฝ่ายนำจัดทำออกมา กลับมีแต่เพียงเนื้อหาความคิดของฝ่ายนำเท่านั้น ในปีเดียวกัน เนื่องจาก “เกิดกระแสความขัดแย้งทางชนชาติครั้งใหญ่ขึ้น” ในฐานที่มั่น ฝ่ายนำจึงได้เปิดให้มีการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานทหารในกองกำลังหลัก ฝ่ายนำสรุปว่า (ตามคำบอกเล่าของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง) ความขัดแย้งทั้งหมด “เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง ผปง. ใหม่ กับ ผปง. ท้องถิ่น” แต่ในเวลาต่อมาฝ่ายนำก็ออกมายอมรับว่า อันที่จริงเป็น “ปัญหาการปฏิบัตินโยบายพรรคข้อ 5 ของฝ่ายนำ” ด้วย²¹

ปลายปี 2522 เกิดกระแสที่ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง “มีความเห็นต่อฝ่ายนำอย่างมาก” ทางฝ่ายนำจึงจำเป็นต้องให้องค์การนำในระดับชั้นต่างๆ เปิดการประชุมผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง และประชุมเกี่ยวกับระบบการทำงานทั่วไป แต่หลังจากประชุมเสร็จ (ตามคำของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง) “ฝ่ายนำก็ยังไม่มามีท่าทีที่จะเปลี่ยนแปลง

²¹ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 1.6.1/2 เอกสารชุดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณารายงานคำชี้แจงของ พคท. ในวาระต่างๆ เรื่อง “คำแถลงในวันก่อตั้งพรรคครบรอบ 34 ปีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย”, (เอกสารโรเนียว, 2519), หน้า 3-4. เนื้อหาของ “นโยบายเฉพาะหน้า” ที่ พคท. “ปรับปรุงใหม่” ในปี 2519 ข้อที่ 5 คือ “ชนชาติต่างๆ แห่งประเทศไทยมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เคารพซึ่งกันและกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสิทธิในการใช้ภาษา หนังสือ รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม คัดค้านการกดขี่เหยียดหยามระหว่างชนชาติ ในเขตที่รวมของชนชาติให้ดำเนินการปกครองของตนเองได้ โดยอยู่ภายในครอบครัวใหญ่ของประเทศไทย และให้พัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุขอย่างทั่วถึง.”

แก้ไขอย่างจริงจังแต่อย่างไร” จนกระทั่งถึงต้นปี 2523 ท่ามกลางความอึดอัดและความไม่พอใจที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ฝ่ายนำก็ได้เปิดการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานในเขตอัมพางขึ้นอีก โดยอ้างว่า “เพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานเก่ากับผู้ปฏิบัติงานใหม่” แต่เมื่อการสัมมนาสิ้นสุดลงกลับได้ข้อสรุปว่า “ปัญหาในฐานที่มั่นนั้นมิได้เกิดขึ้นจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่าง ผปง. ใหม่-เก่า แต่แท้จริงเป็นปัญหาการนำ เพราะ ผปง. เก่าที่เป็นชั้นล่างก็มีความขัดแย้งกับฝ่ายนำเช่นกัน”

หลังจากการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานเก่าเสร็จสิ้นลง ฝ่ายนำก็ได้เปิดให้มีการสัมมนาผู้ปฏิบัติงานใหม่ในเนื้อหาเดียวกัน แต่เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานใหม่ส่วนใหญ่เห็นว่า “ไม่ใช่ปัญหาสำคัญ” และได้ผลักดันให้มีการสัมมนาในปัญหายุทธศาสตร์ของฐานที่มั่นแทน แต่จากการสัมมนาในครั้งนั้น “ทำให้ ผปง. ใหม่มองเห็นจุดอ่อนของฐานที่มั่นในปัญหายุทธศาสตร์อย่างมาก” (ตามคำของพวกเขา)

ในสภาพที่การงานในฐานที่มั่น ที่แต่ละส่วนไม่เป็นระบบ ไม่มีทิศทาง ทำให้ ผปง. ใหม่เริ่มค้นคว้าทิศทางของฐานที่มั่น จากการสัมมนา ผปง. ใหม่ต้นปี 2523 ในปัญหายุทธศาสตร์ของฐานที่มั่น จึงเห็นได้ว่าที่ผ่านมาฝ่ายนำยังขาดความเข้าใจ และมีได้สนใจค้นคว้าในปัญหายุทธศาสตร์ของฐานที่มั่นอย่างจริงจังเลย ไม่รู้เลยว่าฐานที่มั่นจะพัฒนาตัวเองไปในทิศทางไหน มิได้มีโครงการขยายฐานที่มั่นบนพื้นฐานของการสำรวจค้นคว้าสภาพที่เป็นจริงจากส่วนต่างๆ ของฐานที่มั่น ดังนั้น หน่วยต่างๆ ที่จัดตั้งกันขึ้นมา จึงขาดการประสานและผลักดันกันไปในทิศทางที่ถูกต้อง การพัฒนาของฐานที่มั่นไม่มีจังหวะก้าวขั้นตอนที่แน่นอน ไม่ว่าในส่วนของการเสริมหรืองานขยายฐานที่มั่น ดังนั้นแม้ว่า ผปง. ชั้นล่างจะเร่งทำงานอย่างหนักหน่วงเพียงใด ก็ไม่สามารถทำให้ฐานที่มั่นเกิดบทบาทที่ก้าวรุดหน้าไปให้ทันกับสถานการณ์ในขอบเขตทั่วประเทศได้ คำขวัญที่ว่า “เสริมความมั่นคงท่ามกลางการขยาย” ไม่ปรากฏเป็นจริง เพราะงานขยายทำได้ไม่เต็มที่ ผปง. เป็นจำนวนมากติดอยู่กับงานเสริมความมั่นคงของฐานที่มั่น ในส่วนของการเสริมความมั่นคงนั้น ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากติดปัญหาการนำในด้านต่างๆ ไม่เคยมีการอบรมบ่มเพาะ ผปง. เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับยุทธศาสตร์งานขยายเลย ทำให้งานเสริมความมั่นคงกับงานขยายฐานที่มั่นขาดความสัมพันธ์ต่อกันโดยสิ้นเชิง

ผลที่เกิดขึ้นจากการสัมมนาที่ไม่เป็นจริงครั้งล่าสุดนี้แสดงออกค่อนข้างรุนแรง (ตามคำของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง) “ผู้ปฏิบัติงานใหม่เกือบครึ่งลงจากฐานที่มั่น ส่วนที่เหลือก็ขาดขวัญกำลังใจ ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่เฉื่อยเนือย บางหมู่บ้านศัตรูเข้าออกได้อย่างสะดวก บางแห่งถึงกับลงไปมอบตัวกับศัตรู เพราะเบื่อหน่ายต่อสภาพความเป็นอยู่ในฐานที่มั่น” อย่างไรก็ตาม, นี้ยังไม่ถือว่าเป็นความขัดแย้งครั้งสุดท้ายที่เกิดขึ้นในฐานที่มั่นจังหวัดตาก เพราะต่อมาไม่นาน ฝ่ายนำของฐานที่มั่นจังหวัดตากก็ได้ทำความผิดพลาดครั้งสำคัญขึ้นอีก เมื่อพวกเขาตัดสินใจเปิดการประชุมที่เรียกว่า “การประชุมผู้แทนพรรคประจำจังหวัด” ขึ้นในเดือนกรกฎาคม 2523 ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างเล่าว่า เดิมทีคณะกรรมการจังหวัดได้ชี้แจงให้พวกเขาฟังภายหลังจากการปิดประชุมแล้วว่า “จุดมุ่งหมายเดิมคือ การเลือกคณะกรรมการจังหวัดใหม่ ซึ่งที่ผ่านมาไม่เคยมีการเลือกตั้งตามระเบียบการพรรคเลย แต่เนื่องจากก่อนการประชุมนี้ ผปง. ชั้นล่างโดยทั่วไปได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหายุทธศาสตร์ของฐานที่มั่นและปัญหาการนำ ทางคณะกรรมการจังหวัดจึงเปลี่ยนจุดมุ่งหมายของการประชุมโดยวางจุดหนักไว้ที่ปัญหายุทธศาสตร์ของฐานที่มั่น และให้ปัญหาการเลือกตั้งคณะกรรมการจังหวัดเป็นรอง” ขณะที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ตั้งข้อสังเกตว่า การประชุมครั้งนี้ น่าจะเป็นการเตรียมคนไปเข้าร่วมการประชุมสมัชชาพรรคฯ ครั้งที่ 4 มากกว่า²²

การคัดค้าน

“การประชุมผู้แทนพรรคประจำจังหวัด” ของ “กลุ่ม 18 คน”

ดังที่จะได้เห็น, “การประชุมผู้แทนพรรคประจำจังหวัด” ครั้งนี้ ไม่เพียงจะไม่สามารถยุติความขัดแย้งได้เท่านั้น แต่จะยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปยิ่งกว่าเดิม เมื่อผู้ปฏิบัติงานพรรคจำนวนหนึ่ง ซึ่งในเวลานั้นรู้จักกันในฐานะ “กลุ่ม 18 คน”²³ ได้เคลื่อนไหวแสดงความเห็นคัดค้านอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ก่อนการประชุม

²² เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์, หน้า 92.

²³ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 2/37, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน เรื่อง “สัมภาษณ์คนที่ลงมาจากเขต 990,” เอกสารโรเนียว, 2523. ในเอกสาร ผู้จัดทำเอกสารได้ระบุข้อมูลเพิ่มเติมไว้ในวงเล็บว่า “กลุ่ม 18 คน คือกลุ่มที่ทำการต่อสู้กับฝ่ายนำในครั้งนี้และออกมาในเมืองหลังจากที่ส. จังหวัด ว. [เสกสรรค์, จิระนันท์, วิชัย - ผู้เขียน] มอบตัวแล้ว,”

ระหว่างการประชุม ไปจนกระทั่งภายหลังการประชุม ดังที่พวกเขาได้เล่าไว้ใน เอกสารชื่อ “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก” ว่า ถึงแม้การประชุมครั้งนี้จะมีความสำคัญต่อ “ความเป็นความตายของฐานที่มั่น” แต่กลับมี ปัญหาในด้านการเตรียมการประชุมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น การจัดทำเอกสาร ประกอบการประชุมที่จัดทำอย่างกระต่อนกระแต่นและล่าช้า, ผู้แทนที่เข้าร่วม ประชุมไม่รู้ตัวมาก่อน บางส่วนไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเป็นการประชุมพรรค, การเตรียม สถานที่จัดประชุมเป็นไปอย่างฉุกฉลุกรุก, และการประชุมครั้งนี้มิได้มีการปรึกษาหารือหน่วยพรรคใดๆ เลย การตัดสินใจที่จะเปิดประชุมเกิดจากคณะกรรมการ ประจำ 3 คนเท่านั้น ไปจนถึงการแต่งตั้งบุคคลเข้าประชุมที่ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ แน่นนอนไร้หลักการ เลือกปฏิบัติ และเป็นไป “ตามความพอใจและความชอบพอ ของคณะกรรมการจังหวัด” มากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า การประชุมได้ล่าช้าจาก กำหนดเดิมไปถึง 1 วัน และจำนวนของผู้ที่จะมาเข้าร่วมการประชุมก็ขาดไปเกือบ ครึ่งหนึ่งของผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาเข้าร่วมการประชุมทั้งหมดด้วย²⁴

ในเอกสาร “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก” ผู้ปฏิบัติงาน ชั้นล่างยังเล่าถึงการเคลื่อนไหวคัดค้านการประชุมด้วยว่าทันทีที่การประชุมถูกจัด ขึ้น “ก็มีเสียงแสดงความไม่พอใจไปทั่ว ผปง. ที่รับผิดชอบด้านชีวิตความเป็นอยู่ ของการประชุมครั้งนี้ก็ไม่พอใจเช่นกัน... ผปง. ใหม่หลัง 6 ต.ค. ที่ได้ข่าวการ ประชุมส่วนใหญ่ก็ไม่พอใจ” และเกิดความกังขาว่า ทำไมบางคนสมควรจะได้เข้า ประชุมกลับไม่ได้เข้า, ผู้ที่ไม่เหมาะสมกลับได้รับการแต่งตั้ง, ทำไมบางคนได้เป็น สมาชิกพรรคทั้งที่ไม่น่าจะทำได้ ที่น่าสนใจก็คือ แม้แต่ผู้ปฏิบัติงานส่วนที่ได้เข้า ร่วมประชุมก็รู้สึกและมีความคิดเห็นในทำนองเดียวกัน กระทั่งบางคนรู้สึกตะขิด ตะของใจว่าตนเป็นผู้แทนของใคร ขณะที่บางคนออกจากที่ประชุมกลางคัน, ในช่วง โกลัการประชุม “สมาชิกพรรคบางส่วนได้สอบถามหรือเสนอความเห็นต่อการประชุมครั้งนี้ หลายๆ ประเด็น บางส่วนก็ได้รับการปฏิเสธว่าปิดลับ บางส่วนก็ได้รับการยืนยันว่า ทำถูกต้องแล้ว,” เมื่อการประชุมดำเนินไปได้ 3-4 วัน “กระแสวิพากษ์วิจารณ์การ ประชุมยิ่งสูงขึ้นถึงขนาดไม่ยอมรับมติใดๆ ของที่ประชุม ในช่วงนี้ ผปง. บางส่วน

²⁴ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., A 2/11, ยกเว้นที่ระบุเป็นอย่างอื่น ข้อมูล ในย่อหน้านี้และในอีก 7 ย่อหน้าต่อไป มาจากเอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การ เสนอปัญหาจากภายใน เรื่อง “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก”, หน้า 11- 22.

ได้มีการพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ,” ต่อมาเมื่อมีการตกลงยึดเวลาการประชุม จาก 15-20 วัน เป็น 1 เดือน เพื่อรอผู้ที่กำลังเดินทางมาร่วมประชุมอีก “ก็ยิ่งเพิ่มความไม่พอใจมากขึ้น” มีสมาชิกพรรคบางคน que เข้าร่วมประชุมด้วยได้ยื่นหนังสือคัดค้านการประชุม แต่เสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมเห็นว่า ควรเปิดการประชุมต่อ เพราะกลัวว่าจะมีผลเสียทางการเมือง ขณะที่สมาชิกพรรคนอกการประชุมได้ยื่นหนังสือคัดค้านอีก 4-5 ฉบับ จนในที่สุด คณะกรรมการจังหวัดก็ยอมปิด “การประชุมผู้แทนพรรค” และรับปากว่าจะเปิด “การประชุมสมาชิกผู้แทน” ขึ้นภายในเวลาอันสั้น

สำหรับเหตุผลในการคัดค้าน “การประชุมผู้แทนพรรค” นั้นของกลุ่ม 18 คน มีอยู่ 2 ประการด้วยกัน หนึ่งคือ “ผิดต่อระเบียบการพรรค” และสองคือ “เป็นการประชุมที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์แอบแฝง,” สำหรับเหตุผลที่ว่าทำไมการประชุมครั้งนี้จึง “ผิดระเบียบการพรรค” นั้น พวกเขา กล่าวว่า มี 2 ประการด้วยกัน ประการแรกก็คือ ฐานที่มั่นยังอยู่ในสภาพสงบสันติพอที่จะสามารถเรียกประชุมสมาชิกได้ และโดยทางปฏิบัติแล้ว จำนวนผู้ที่จะได้เป็นผู้แทนมาประชุมสมาชิกผู้แทนพรรค นั้น จะมีเพียง 25 คนเท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าผู้ที่มาเข้าร่วมประชุมผู้แทนพรรคที่คณะกรรมการกำลังจัดอยู่เกือบเท่าตัว, ส่วนเหตุผลประการที่สองก็คือ เนื่องจากระเบียบการพรรค หมวด 2 ข้อ 14 (1) ระบุอย่างชัดเจนว่า “องค์การนำทุกชั้นของพรรคเกิดจากการเลือกตั้ง” และข้อ (16) ระบุว่า “องค์การนำชั้นต่างๆ ของพรรค” อันหนึ่งก็คือ “จังหวัดหรือรวมจังหวัด คณะกรรมการจังหวัดหรือรวมจังหวัด และที่ประชุมผู้แทนจังหวัดหรือรวมจังหวัด” ซึ่งหมายความว่า ตัวแทนที่เข้ามาร่วมประชุมต้องมาจากการเลือกตั้ง ดังนั้น พวกเขาจึงเห็นว่า การประชุมครั้งนี้ขัดกับระเบียบการของพรรค เพราะว่าคณะกรรมการจังหวัดไม่ได้ใช้วิธี “การเลือกตั้ง” แต่ใช้วิธี “การแต่งตั้ง”

ส่วนเหตุผลที่ว่าทำไมการประชุมครั้งนี้จึง “เป็นการประชุมที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์แอบแฝง” นั้น “กลุ่ม 18 คน” อธิบายไว้ใน “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก” ว่า

ก่อนเปิดการประชุมสิ่งที่เรียกว่า “การประชุมผู้แทนพรรค” มีการเคลื่อนไหวโจมตีตัวบุคคลและยกย่องตัวบุคคลซึ่งกระทำกันอย่างเป็นระบบ และผู้ที่เคลื่อนไหวล้วนแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวบุคคลคนหนึ่งในคณะกรรมการประจำชุดปัจจุบันซึ่งน่าจะคาดได้ว่าเป็นผู้วางแผนการเคลื่อนไหวนั่นเอง การเคลื่อนไหวครั้งนี้กระทำกันทั้งด้านกว้างและลึก คือโฆษณา

เป็นการเฉพาะรายและวงกว้างในหมู่ ผปง. ที่บุคคลที่เคลื่อนไหวสังกัดอยู่
เป็นต้น

มีการกำหนดตัวบุคคลที่จะได้เป็นคณะกรรมการจังหวัดกันเรียบร้อยแล้ว
แล้ว จะกำหนดกันก่อนหรือระหว่างการประชุมไม่ปรากฏหลักฐาน การ
เคลื่อนไหวครั้งนี้มีข้อมูลจาก ผปง. เก่าที่มีใช้คณะกรรมการจังหวัด คือ
ว่ามีการเคลื่อนไหวเป็นกลุ่ม กุมคะแนนเสียงในที่ประชุมและเคลื่อนไหว
กำหนดตัวผู้เป็นคณะกรรมการจังหวัด และคณะกรรมการจังหวัดบางคน
จะต้องไม่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งก็สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวในช่วงก่อนการ
ประชุม

ควรกล่าวด้วยว่า หลังจากยอมยุดิ “การประชุมผู้แทนพรรค” แล้ว คณะ
กรรมการจังหวัดได้ “ถ่ายทอด” คำชี้แจงเกี่ยวกับการปิดประชุมไปยังหน่วยพรรค
และองค์การจัดตั้งอื่นๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม, ดูเหมือนว่า ในคำชี้แจง พวกเขาจะไม่
ได้ยอมรับว่าตนมีความผิด ในเอกสาร “ความเป็นมาและปัญหาการนำฯ” ผู้ปฏิบัติ
งานชั้นล่างแล้วว่า ในคำชี้แจง คณะกรรมการจังหวัดยืนยันว่า การประชุมที่เรียกว่า
“การประชุมผู้แทนพรรค” ได้ทำถูกต้องตามระเบียบการพรรคแล้ว หรือถ้าไม่ถูกต้อง
เพราะระเบียบการพรรคมีข้อบกพร่อง, การประชุมไม่ขัดกับระเบียบพรรค “แต่
เพื่อความสามัคคี,” และยืนยันว่า สาเหตุที่มีการคัดค้าน “การประชุมผู้แทนพรรค”
นั้น ก็เพราะว่า ฝ่ายนำขาด “การเดินแนวทางมวลชน”

ความขัดแย้งภายหลัง “การประชุมผู้แทนพรรค”

ดูเหมือนว่า การที่ฝ่ายนำของฐานที่มั่นจังหวัดตากยอมยุดิ “การประชุมผู้แทน
พรรค” จะไม่ได้ช่วยให้ความขัดแย้งระหว่างพวกเขายุติลงอย่างเด็ดขาด ในทางตรง
ข้าม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายหลัง “การประชุมผู้แทนพรรค” กลับมีความรุนแรง
ยิ่งกว่า กล่าวคือ ทันทีที่คณะกรรมการจังหวัดตากยอมยุดิ “การประชุมผู้แทนพรรค”
พร้อมกับรับปากว่า “จะเปิดประชุมสมัชชาผู้แทนภายในเวลาอันสั้น” ผู้ปฏิบัติงาน
ชั้นล่างก็ได้ยื่นข้อเสนอต่อคณะกรรมการจังหวัดตากทั้งหมด 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก ให้เปิดประชุมสมัชชาผู้แทนพรรค การประชุมใน
รูปแบบนี้จะทำให้ผู้แทนหน่วยพรรคพื้นฐานต่างๆ ค่อนข้างทั่วถึงมาก

กว่าการประชุมผู้แทนพรรค และสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน กล่าว
สำหรับเขตงานนี้ก็สามารถจะกระทำได้

ประการที่สอง ก่อนเปิดประชุม ขอให้มีการเตรียมการให้ดี โดย
ให้ระดมความคิดของมวลชนทั้งในพรรคและนอกพรรคให้มากที่สุด
ให้ทางคณะกรรมการจังหวัดเสนอแนวทางมวลชน อาศัยมวลชน

ประการที่สาม ให้มีการจัดองค์การประกอบการนำในคณะกรรมการ
การจังหวัดใหม่ เนื่องจากมวลชนและ ผปง. ทั่วไปขาดความเชื่อมั่น จาก
ผลงานอันยาวนานที่ผ่านมาควรมีการปรับปรุงตามหลักการเลือกเลื่อน
ผปง. ของสหยาสดาลิน ทั้งนี้เพื่อแก้ไขการนำที่ไร้ประสิทธิภาพดังที่
เป็นมา

“ข้อเสนอ” ของผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างทั้ง 3 ประการนี้ ดูเหมือนจะไม่ได้รับ
ความสนใจจากฝ่ายนำอย่างที่เราคาดหวัง, ในเอกสาร “ความเป็นมาและ
ปัญหาการนำ” ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างเล่าว่า “โดยการยอมรับด้วยวาจาว่าจะมีการ
เตรียมการประชุมครั้งนี้ให้พร้อมและเดินแนวทางมวลชน แต่ทว่าในทางปฏิบัติที่เป็น
จริง ต่อประเด็นเตรียมการประชุมสมัชชา หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกผู้แทน
เข้าร่วมประชุม การเลือกคณะกรรมการจังหวัด และฐานะของคณะกรรมการ
จังหวัดในที่ประชุม เหล่านี้มีได้ตัดสินใจกำหนดและยึดมั่นตามระเบียบการพรรค
อย่างจริงจัง” สิ่ง que แสดงออกมาก็คือ ฝ่ายนำวิตกเรื่องวิธีการเลือกตั้งผู้แทนเข้า
ร่วมสมัชชา และที่เห็นได้ชัดก็คือ แสดงความสนใจเรื่องการจัดองค์ประกอบการ
นำใหม่มากกว่า, วิธีการเลือกผู้แทนเข้าสมัชชาก็ตกลงกันไม่ได้เนื่องจากฝ่ายนำที่มี
อิทธิพล 2 คนขัดแย้งกันอย่างหนัก, คณะกรรมการจังหวัดไม่ได้เลือกใหม่หมดทั้ง
ชุด เพราะบางส่วนเพิ่งได้รับการแต่งตั้งมา, ฝ่ายนำไม่ได้ “เดินแนวทางมวลชน” อย่าง
แท้จริง ที่ทำอยู่ก็เพียงแต่เป็นการเรียกสหยา 2 คนมาปรึกษาหารือเท่านั้น ใน
เอกสารพวกเขาถือว่าทั้งท้ายว่า “นี่แหละคือที่มาของปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
ฝ่ายนำกับฝ่ายถูกนำ”

ควรกล่าวด้วยว่าหลังจากฝ่ายนำยอมยกเลิก “การประชุมผู้แทนพรรค” แล้ว
สภาพทั่วไปในหมู่ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง “เต็มไปด้วยการครุ่นคิดเกี่ยวกับวิธีการแก้
ปัญหา” ในระหว่างหน่วยงานที่อยู่ใกล้เคียงกันมีการรวมตัวกันศึกษาและแลกเปลี่ยน
ปัญหากันบ่อยครั้ง และข้อสรุปที่พวกเขาได้ก็คือ “ควรเร่งระดมกำลังมุ่งสู่
งานขยาย มุ่งสู่ชนชาติส่วนใหญ่” ในเวลาเดียวกัน ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จัดตั้งของ
พรรคทราบข่าวการยกเลิก “การประชุมผู้แทนพรรค” ก็เดินทางมาปรึกษาพูดคุย

“ระบายความทุกข์ต่าง ๆ” กับผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างทันที ประชาชนประมาณ 20 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวม้งในเขตอำนาจรัฐแม่จันทะต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ปัญหาของพวกเขา “มิใช่ปัญหาชนชาติ” และ “พวกเขาต้องการปฏิวัติภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอยู่ แต่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงฝ่ายนำใหม่”

อย่างไรก็ตาม, ปฏิกริยาของฝ่ายนำที่มีต่อพวกเขาดูเหมือนจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับความต้องการของพวกเขาอย่างสิ้นเชิง ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างเล่าว่า นอกจากฝ่ายนำจะไม่สนใจข้อเสนอของพวกเขาแล้ว ยัง “ใส่ร้ายป้ายสี” พวกเขาว่า เป็นพวก “ค่านพรรค เป็นพวกโซเวียต ลัทธิแก้ หว่านซื้อประชาชน เป็นพวกพรรคใหม่ เป็นพวกชนชั้นนายทุน...” และกล่าวหาว่าพวกเขาต้องการที่จะ “ไล่สหายเก่าทั้งหมดออกไป” ด้วย แต่ปฏิกริยาของฝ่ายนำที่สร้างความ “ผิดหวัง” ให้แก่พวกเขามากที่สุด ก็คือการที่ “ระหว่างที่มีการเคลื่อนไหวในหมู่ประชาชนอย่างเอาการเอางาน... ฝ่ายนำก็เตรียมกองกำลังทหารเท่าที่มีอยู่คุมโกดังเก็บของและกระจายกันอยู่ตามบ้านประชาชน คอยสอดส่องและติดตามพฤติกรรมประชาชนที่มาสัมพันธ์กับ ผปง. ชั้นล่าง” ซึ่งภาวะดังกล่าวได้ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างที่รวมตัวกันรู้สึกไม่ปลอดภัย และรู้สึกผิดหวังเป็นอันมากที่ขบวนการปฏิวัติแสดงพฤติกรรมต่อกันเช่นนี้ แต่สิ่งที่ทำให้พวกเขาไม่อาจ “ลืมนเลือนลงไปได้” ดูเหมือนจะเป็นการที่ “สหายรับผิดชอบคนหนึ่งและผู้ชี้้นำการเมืองกองร้อยทหารหลักได้ใช้วาจาข่มขู่และแสดงท่าทีว่าจะใช้การทหารแทนการเมืองต่อสหายที่ร่วมต่อสู้คนหนึ่ง”²⁵

²⁵ ในกรณีนี้ อดีตผู้ปฏิบัติงานพรรคอีกคนหนึ่งซึ่งอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย เล่าว่า อันที่จริงแล้ว กรณีนี้เป็นเรื่องเข้าใจผิดกัน คือ ในช่วงนั้นฝ่ายนำได้ย้ายกองกำลังหลักซึ่งประจำการอยู่ที่อื่นกลับมาประจำอยู่ที่ฐานที่มั่น และระหว่างนั้นก็มีการขนย้ายอาวุธกลับมาเก็บไว้ด้วย เมื่อนักศึกษาไปเห็นเขาก็คิดว่า ฝ่ายนำเตรียมการที่จะใช้กำลังกับนักศึกษาแล้ว (ตามคำของเขา) “กำลังหลักถูกถอนให้มารักษาการที่หน้า 401 มาได้อาทิตย์กว่า เราก็ต้องไปย้ายอาวุธมาในระหว่างที่ย้ายมา นักศึกษาก็ไปเห็น ก็เลยคิดว่า ดุสิเค้าจะเอาแล้ว นักศึกษาร้องไห้ทุกวัน ไม่ใช่ น้อย ถ้าจำไม่ผิด หลายอาทิตย์หรือเดือน” อดีตผู้ปฏิบัติงานพรรคคนหนึ่งยังเล่าด้วยว่า ข้อผิดพลาดที่สำคัญอันหนึ่งของฝ่ายนำจังหวัดตาก ก็คือ ไปรู้สึกระแวงว่านักศึกษากำลังจะใช้กำลังเหมือนกัน “กรรมการจังหวัดฝ่ายทหาร ...แกขี่ปอด แกก็ไปเรียกทหารหลักหลายคนทีปลดไปแล้ว เรียกว่ามือสังหารหมด มา 4-5 คน นักศึกษาก็มาแล้วมือสังหาร” ส่วนข้อผิดพลาดของนักศึกษานั้น อดีตผู้ปฏิบัติงานพรรคคนหนึ่งเล่าว่า นั่นก็คือ การที่มี “ผู้ปฏิบัติงานพรรคจากกองทหารหลักบางคนในกลุ่มนักศึกษา” วิเคราะห์สถานการณ์ให้ดูน่ากลัวขึ้น

หลังจากเผชิญกับความขัดแย้ง ความตึงเครียด และความผิดหวังมาตลอดเวลาของการเคลื่อนไหว ในที่สุด ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างและประชาชนบางส่วนก็ตัดสินใจลาออกจากขบวนการปฏิวัติ ในเอกสาร “ความเป็นมาและปัญหาการนำฯ” พวกเขาให้เหตุผลของการลาออกครั้งนี้ว่า

ประการแรก การใช้ที่ประชุมสมัชชามาแก้ไขปัญหายังไม่มีผลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ การเตรียมการประชุมต่างๆ ยังไม่เป็นมติที่แน่ชัดออกมา เช่น การเลือกตัวแทนเข้าประชุม การเลือกตั้งคณะกรรมการจังหวัดและฐานของคณะกรรมการจังหวัดในที่ประชุม ที่เห็นได้ชัดๆ ตัวแทนจากเขตงานอื่นๆ ที่ขึ้นต่อเขตงานจังหวัดนี้ยังไม่มีคำสั่งดำเนินงานใดๆ เลย โดยเฉพาะเขตแม่สอดมีสมาชิกพรรคซึ่งเป็นระดับกรรมการจังหวัดเท่านั้นเตรียมมาประชุมสิ่งที่เรียกว่า “การประชุมผู้แทนพรรค” แต่เมื่อการประชุมยุติแทนที่จะกลับไปลงงานเดิม เร่งเตรียมการศึกษา เสนอความเห็นให้ที่ประชุมมีการสมัชชาและมีการเลือกตั้งผู้แทน ก็ไม่มีการเคลื่อนไหวใดๆ

ประการที่สอง เนื่องจากความผิดพลาดในเรื่องงานสร้างพรรคของเขตจังหวัดที่สมาชิกพรรคที่เอาการเอางานมีน้อยคนเหลือเกินที่จะนำความเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่ามาสู่ฐานที่มั่นนี้ สมาชิกพรรคที่มีอยู่เป็นที่เห็นได้ชัดว่า ห่างเหินมวลชน และห่างไกลการงานรูปธรรม ส่วน ผปง. ที่ทำงานจริงๆ ก็ไร้สิทธิ์ไร้เสียงในการเข้าประชุม

ประการที่สาม เรื่องการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของฝ่ายนำ ดุย็งจะมีมติมนเพราะการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาของฝ่ายนำ ทำให้เราสรุปได้ว่า ฝ่ายนำห่วงแทนฐานะตำแหน่งมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนและการปฏิวัติ นิพนธ์ของสหายสตาลิน ประมาจารย์ของชนชั้นกรรมาชีพว่าด้วยการเลือกเลื่อน ผปง. เขายังกล้าปฏิเสธอย่างหน้าตายว่า “ใช้ไม่ได้กับที่นี่” และยัง

มาเองด้วย (ตามคำของเขา) “ไอนี้มันมาจากกำลังหลักหน่วยทหารก็ต้องให้ไอนี้เป็นผู้บังคับบัญชา ไอนี้มันก็วิเคราะห์ปะปะปะไปหมด เอาแล้ว มันเอาแล้ว เราต้องเดินเวรยามกันเว้ย คือ มันสร้างความตึงเครียดในนั้นด้วย” (สัมภาษณ์ อดีตผู้ปฏิบัติงานพรรคในเขตจังหวัดตาก ตอนล่าง, 2 กุมภาพันธ์ 2548).

กล่าวว่า หากการนำหลุดจากพวกเขาก็คือ ธงแดงจะล้ม...

ประการที่สี่ ฝ่ายนำยังแสดงท่าทีว่าการนำจะไม่เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบอย่างแน่นอนและจำนวน ผปง. 20-30 คน จากจำนวน ผปง. ทั้งหมดประมาณ 50-60 คน ที่ต่อสู้ปัญหาดังกล่าว ไม่มีความหมายอะไร...²⁶

ปลายเดือนสิงหาคม 2523 “ผู้ปฏิบัติงานใหม่” ได้เขียนจดหมายเปิดผนึกถึงเพื่อนผู้ปฏิบัติงานหนึ่งฉบับ ในจดหมายพวกเขาเล่าว่า ถูก “กล่าวหา” จากฝ่ายนำใน 4 ประเด็น ได้แก่ “การต่อสู้ที่พวกเราคัดค้านเขานั้นเป็นการโค่นล้มพรรคและการปฏิเสศศูนย์กลาง,” “ก่อความแตกแยกและความรุนแรงขึ้นในฐานที่มั่น,” “ในหมู่พวกเราส่วนใหญ่ถูกปลุกปั่นยุยงจากคนไม่กี่คน” และ “พวกเราใช้วิธีการหัวานซื้อประชาชนและหลอกลวงประชาชน” จากนั้น พวกเขาได้ “ชี้แจงและตอบโต้ข้อกล่าวหา” ดังกล่าวว่า พวกเขายังถือว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ไม่ได้ปฏิเสธพรรคในส่วนทั้งหมด และไม่ได้ปฏิเสธศูนย์กลางสิ่งที่พวกเขาปฏิเสธคือฝ่ายนำในฐานที่มั่นจังหวัดตาก พวกเขาไม่ได้ก่อความแตกแยกและไม่เคยคิดที่จะใช้ความรุนแรง และพวกเขาไม่ได้ถูกปลุกปั่นยุยงจากใคร ในตอนท้ายของจดหมายพวกเขาย้ำถึงเจตนารมณ์ดั้งเดิมของพวกเขว่า “พวกเราไม่ต้องการการนำของคณะนำชุดนี้อีก แต่พร้อมจะรับใช้อย่างสุดจิตสุดใจภายใต้การนำของฝ่ายนำที่มีคุณธรรมความสามารถไม่ว่าเป็น ผปง. เก่าหรือใหม่ก็ตาม...เรายืนอยู่ข้างประชาชนไม่ว่าประชาชนจะต้องการอะไร เราไม่มีนโยบายใหม่นอกจากนโยบายของพรรค”²⁷

ปลายปี 2523 ผลจากท่าทีที่แข็งกร้าวของฝ่ายนำ และจากการที่พวกเขาเริ่มมั่นใจกันแล้วว่า การเคลื่อนไหวของตนจะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้นอย่างแน่นอน ผู้ปฏิบัติงานชั้นล่าง, นักศึกษา, และมวลชนในฐานที่มั่นจังหวัดตากก็ตัดสินใจแยกตัวออกจากพรรคและเดินทางกลับเข้าเมืองเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการออกจากฐานที่มั่นของพวกเขาเหล่านี้

²⁶ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., A 2/11, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน เรื่อง “ความเป็นมาและปัญหาการนำเขตงานจังหวัดตาก,” หน้า 24-25.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-29.

คงจะจำกัดวงอยู่แต่เฉพาะในเขตฐานที่มั่นจังหวัดตากเพียงแห่งเดียวและไม่ขยายผลลุกลามไปอย่างกว้างขวางนัก หากไม่มีอดีตผู้นำนักศึกษาที่มีชื่อเสียงในช่วง 14 ตุลาคม 2516 จำนวนหนึ่ง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย พวกเขาที่ว่าได้แก่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, จิระนันท์ พิตรปรีชา และวิชัย บำรุงฤทธิ์

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล กับความขัดแย้งในฐานที่มั่นจังหวัดตาก

ในหมู่พวกเขาทั้งสามคน ดูเหมือน เสกสรรค์ ประเสริฐกุล จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างสำคัญที่สุดต่อความขัดแย้งในฐานที่มั่นจังหวัดตาก เสกสรรค์ เกิดในปี 2492 ในหมู่บ้านชาวประมงปากอ่าวแม่น้ำบางปะกง ตำบลบางปะกง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดล่างบวรวิทยายน จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนวัดกลางบางปะกงบวรวิทยายน จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี ระหว่างปี 2510-2511 เขาได้รับทุน AFS รุ่น 6 ไปเรียนในโรงเรียนไฮสคูลที่เมืองโทรป รัฐวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา²⁸ ปี 2511 เขาสมัครเข้าเรียนในแผนกรัฐศาสตร์ศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อมาในปี 2512 เขาสมัครเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ปี 2513 ความเบื่อคณะทำให้เขาหันไปแสวงหาความรู้จากที่อื่น เช่น ไปทำ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนักศึกษา* หรือไปร่วมกับกลุ่ม “ปริทัศน์เสวนา” ที่นำโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์ บ้างก็ไปข้องแวะกิจกรรมกับ “สำนักกลางนักศึกษาคริสเตียน” ที่มี จรัล ดิษฐาอภิชัย, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และปรีดี บุญซื่อ ร่วมอยู่ด้วย และต่อมาในปลายปี 2513 พวกเขาก็ได้ร่วมกันก่อตั้ง “กลุ่มสภาพหน้าโดม” ขึ้น แต่ในระยะแรก เสกสรรค์ไม่ค่อยได้มีบทบาทอะไรมากนัก เพราะยังอาศัยระบบในคณะรัฐศาสตร์เป็นช่องทางในการทำกิจกรรมอยู่ ก่อนขึ้นปีที่ 3 เขาได้รับเลือกเป็น “ประธานชุมนุมสัมมนารัฐศาสตร์” และตำแหน่ง “หัวหน้าห้องรัฐศาสตร์ศึกษา” พร้อม ๆ กัน เมื่อขึ้นปี 4 เขาเริ่มเบื่อการเรียนมากขึ้น เข้าเรียนน้อย และรู้สึกสิ้นหวังกับมหาวิทยาลัย จนในที่สุด เมื่อถึงปี 2514 เขาก็เรียนไม่จบ

²⁸ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, “เพียงหนึ่งฤดูร้อน” ใน *ถนนหนังสือ* 3, 8 (กุมภาพันธ์ 2529), หน้า 14.

ปี 2515 เสกสรรค์ออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำงานทำและอยู่ในสภาพคนตกงานอยู่ 3-4 เดือน ช่วงนี้เองที่เขาได้รู้จักกับ เสถียร จันทิมาธร และ อนุช อภาภิรม และได้เข้าร่วมทำ “วิทยสาร” กับสองคนนี้ ต่อมาในต้นปี 2516 สี่เดือนก่อนเกิดกรณี 14 ตุลาคม 2516 เขากลับเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกครั้งและกลายเป็นหนึ่งในผู้นำนักศึกษาในกรณี 14 ตุลาคม 2516 หลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 เสกสรรค์ได้รับเลือกเป็นประชาสัมพันธ์ของกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยอยู่ช่วงสั้น ๆ จากนั้นเขาก็กับกรรมการบางส่วนก็แยกตัวออกมาจัดตั้ง “สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย” ทำงานจัดตั้งกรรมกรและชาวนา, ปี 2517 เขาเรียนจบระดับปริญญาตรีและสมัครเป็นอาจารย์แต่ไม่ได้ ประมาณปลายปี 2517 เขาได้เข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการก่อตั้งและการเคลื่อนไหวของ “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” ในวันที่ 1 พฤษภาคม ปี 2518 ซึ่งเป็น “วันกรรมกรสากล” เสกสรรค์ได้ประสานกลุ่มกรรมกร โดยเข้าร่วมกับ เทอดภูมิ ใจดี, ประสิทธิ์ ชัยโย และวิชัย พิกุลขาว จัดตั้ง “กลุ่มประสานงานกรรมกรแห่งประเทศไทย” ขึ้น²⁹

ต้นปี 2518 ด้วยเหตุผลที่ว่า(ตามคำของเสกสรรค์) ในเมือง “เริ่มมีขบวนการลอบสังหาร,” “รู้สึกว่าคุณเองถูกติดตาม,” “ไม่รู้จะอยู่ในฐานะอะไร” หลังจากเรียนจบมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2517 “สมัครเป็นอาจารย์ที่ธรรมศาสตร์เขาก็ไม่รับ,” “รู้สึกถูกคุกคาม,” “ละลายแก็ใจที่จะไปอยู่เมืองนอก,” “มีความรู้สึกที่เราต้องต่อสู้ต่อไปในลักษณะที่มันสมศักดิ์ศรีหน่อย”³⁰ เสกสรรค์จึงตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ในเขตป่าเขาพร้อมกับ เหวง โตจิราการ, ปรีดี บุญซื่อ, ประสิทธิ์ ชัยโย, สมาน เลือดวงหัด และเทอดภูมิ ใจดี โดยเดินทางออกจากกรุงเทพฯ ตรงไปยังประเทศฝรั่งเศส ต่อมา จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ตามไปสมทบอีกคนในวันที่ 29 กรกฎาคม 2518³¹ หลังจากทีร้อคำตอบจากเวียดนามอยู่เป็นเวลานาน พวกเขาทั้ง 7 ได้เดินทางออกจากปารีส, ไปปักกิ่ง, เข้าสู่เวียดนาม, ผ่านลาว แล้วเข้าสู่ฐานที่มั่นของ พคท. บริเวณภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลกในปี 2519³² ในป่า เสกสรรค์ใช้ชื่อจัดตั้งว่า “สหายไท” ตลอด 6 เดือนแรก คือ ตั้งแต่ “ช่วงสิงหาคม 2518 จนถึงตุลาคม 2519” นอกจากเสกสรรค์ และเพื่อน ๆ จะต้อง “เร่ร่อน รับการอบรมอยู่ และก็รออะไรต่อมิอะไรจนไม่ได้ทำอะไรเลย จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาขึ้นมา” แล้ว

²⁹ กองบรรณาธิการสยามนิกร, คนป่า (กรุงเทพฯ: อาทิตย์, 2522), หน้า 22.

พวกเขายังได้เริ่มมีการเถียงกัน (ตามคำของเขา) “คณะของผมแตกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่โปรจีนทำตัวเป็นลูกที่ดีของ พคท. กับส่วนที่ยืนหยัดความคิดที่พยายามทำให้สอดคล้องกับสังคมไทย เขาก็มองเราว่าเป็นพวกหัวแข็ง ไม่สามารถจะนำ ไม่สามารถที่จะคอนโทรลได้”

ในเวลาต่อมา เสกสรรค์ก็ได้เลื่อนตำแหน่งไปเป็นผู้บังคับหมู่ แต่บางครั้งถ้าผู้กองหรือผู้ชี้้นำการเมืองไม่ว่าง เขาก็ต้องรับผิดชอบกองร้อยที่เหลือ และบางครั้งก็ต้องไปรับผิดชอบงานการผลิต ปลายเดือนกุมภาพันธ์ปี 2521 หลังจากทางหน่วยพรรคในกองร้อยลงมติให้เขาเป็นสมาชิกพรรคได้ไม่นาน³³ เสกสรรค์กับจิระนันท์³⁴ ก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปทำงานในเขตหลวงน้ำทา ประเทศลาว ในที่ที่เรียกกันว่า “หน่วยทฤษฎี” หรือ “หน่วย 20” ที่นั่น เขาจะได้พบกับ “ลุงไฟ” หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ “อัสนี พลจันทร์” หรือ “นายผี” หนึ่งในคณะกรรมการกลางชุดสมัชชาครั้งที่ 3 ของ พคท. ซึ่งขณะนั้นกำลัง “ถูกปล่อยข่าวว่าค่านพรรค” เสกสรรค์เล่าว่า เขาเอง ถูกนิทนาว่า เป็น “เด็กของสหายไฟ” ตามไปด้วย เสกสรรค์ยังเล่าด้วยว่า “บรรยากาศในหน่วย 20 นั้นเต็มไปด้วยการทะเลาะเบาะแว้ง” นอกจากนี้ ตอนที่เขาไปถึงหน่วย 20 ใหม่ ๆ “ทฤษฎีสากล” ของจีนกำลัง “ได้รับความชื่นชมจากกองป่าเป็นอย่างมาก” และเขาเองก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับ “นโยบายปักกิ่งข้อนี้” ปลายปี 2521 เสกสรรค์กับจิระนันท์ได้ “ขอย้ายกลับภู่องกล้า” แต่ระหว่างการเดินทาง เนื่องจากลาวในเดือนมกราคม 2522 ได้ประกาศตัดความช่วยเหลือและให้ พคท. ขนย้ายสิ่งของและผู้ปฏิบัติงานออกจากลาว เขากับจิระนันท์ได้รับแจ้งว่าเส้นทางไป

³⁰ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์, หน้า 77-78.

³¹ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, บทบันทึกคดีสรร พ.ศ. 2527-2540 (กรุงเทพฯ: สามัญชน, 2542), หน้า 109.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

³³ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์, หน้า 78-81.

³⁴ จิระนันท์ พิตรปรีชา เกิดปี 2498 ที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เรียน ป. 1-4 ที่โรงเรียนบูรณะรำลึก จังหวัดตรัง เรียน ป. 5-7 ที่โรงเรียนยุวราชวิทยาลัย เรียน มศ. 1-3 ที่โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร เรียน มศ. 4-5 ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา, ต่อมาเรียนที่คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จิระนันท์ เป็น “ดาวจุฬาฯ” และเป็นผู้นำนักศึกษาคนหนึ่งในกรณี 14 ตุลาคม 2516 (ดูใน เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, “เพียงหนึ่งฤดูร้อน,” ถนนหนังสือ 3, 8 (กุมภาพันธ์ 2529 หน้า 14).

ถูกร่องกล้าไม่ปลอดภัย จึงเดินทางไปจังหวัดน่านแทน³⁵

ไปถึงจังหวัดน่านได้เพียงหนึ่งวัน เขากับจิระนันท์ก็เดินทางไปจังหวัด เชียงรายต่อ แต่อยู่ได้เพียงหนึ่งเดือนก็เดินทางไปจังหวัดพะเยาอีก เสกสรรค์เล่า ว่าที่พะเยา “ยิ่งขัดแย้งกันหนักเพราะฝ่ายนำที่นั่นโปรจีนแบบชนิดที่ว่าไม่มีความ ละอายใดๆ บอกตามจีนก็คือลัทธิมาร์กซ์ ใครจะเถียงจะค้านอะไรเป็นต้องกล่าวหา เขาเสียไปหมด” ปลายปี 2522 เขาและจิระนันท์เดินทางออกจากพะเยาไปยังอำเภอ อุ่มผาง จังหวัดตาก 7-8 เดือนต่อมา คือ ราวปลายเดือนกรกฎาคมหรือต้นเดือน สิงหาคม 2523 เสกสรรค์, จิระนันท์ และวิชัย ก็ถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งในฐานที่มั่นจังหวัดตาก โดยที่พวกเขาไม่รู้เรื่องมาก่อน เสกสรรค์จะเล่า ในหลายปีต่อจากนี้ว่า วันหนึ่งเมื่อกลับจากเขตนอก

เพื่อนนักศึกษาเขาก็บอก เฮ้ย สหายไท คุณก็เป็นกับเขาด้วยเธอ ผม ถามว่าเป็นอะไร เขาก็สมคบกับฝ่ายนำลิดรอนสิทธิพวกเรา ผมบอกว่า ไม่รู้เรื่องด้วยนะ... เขาก็เล่าให้ฟังว่าเขานี้อยู่กันมาคนละหลาย ๆ ปี ไม่มีใคร ได้เป็นสมาชิกพรรคเลย ที่ยังสำรองอยู่ก็เพียงคนสองคน เขาทำงานหนัก และ เขามีความเห็นเยอะแยะ วันนี้จะมีการประชุมกันนี้ เขาไม่มีสิทธิจะเข้าไป ออกความเห็น มีแต่ซีคนที่เขาจะไปเลือกกรรมการชุดใหม่ ซึ่งแน่นอน ย่อม เลือกได้ชุดเก่าเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็เลือกเอาคนบางคนนี้ให้ก้าวขึ้นเป็น เลขาธิการฯ ผมบอก อ้าว ถ้างั้นมันก็ไม่เป็นธรรมไม่เป็นไร ผมจะเข้าไปพูดให้ ผมก็ไปที่ประชุมสมัชชาจังหวัด บอกว่าขอให้เลิกการประชุม ถ้ามีการ ประชุมกันต่อไปก็จะมีการสไตรค์งานทุกหน่วยงาน เพราะว่่านักศึกษาเหล่านี้ ถึงแม้ว่าตำแหน่งในพรรคไม่มี แต่ว่าเป็นหัวหน้าสำนักทั้งนั้นเลย ทางนั้น ก็ตกใจ... ผมบอกนี่คนเหล่านี้มีคุณสมบัติสูงสุดแล้วที่เขาอยู่กับคุณ ที่เหลือ เขากลับไปหมดแล้ว ถ้าคุณไม่ยอมฟังเขา ก็ช่วยอะไรไม่ได้ ผมก็จะไม่ร่วม สังฆกรรมด้วย... ในที่สุดการประชุมก็ล้มลงโดยปริยาย...³⁶

³⁵ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, บทบันทึกคดีสรร พ.ศ. 2527-2540, หน้า 135-149.

³⁶ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์, หน้า 92-93.

หลังจากนั้นเสกสรรค์และผู้ปฏิบัติงานชั้นล่างก็ยื่นข้อเสนอว่า ให้จัดการประชุมสมัชชาผู้แทนพรรคให้ถูกต้องตามระเบียบการของ พคท. ซึ่งฝ่ายนำก็ยอมรับระหว่างนั้น ตามคำบอกเล่าของเสกสรรค์ ก็มีการวิ่งหาเสียงกัน นักศึกษาก็พยายามวิ่งเต้น วิ่งไปวิ่งมาก็พบว่า พวกเขาไม่มีสมาชิกพรรคฝ่ายเขาอยู่ในนั้นเลย ก็เกิดความท้อแท้ ต่อมาเมื่อชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงและบางคนเป็นถึง “กรรมการอำนาจรัฐท้องถิ่น” ได้ยินข่าวว่า นักศึกษาคัดค้านฝ่ายนำ ก็เข้ามาร่วมเคลื่อนไหวด้วย มีการจัดการศึกษากันขึ้น เสกสรรค์เล่าว่า “ผมก็เขียนบทความขึ้นค่อนข้างยาว เกี่ยวกับขบวนการปฏิวัติมันไม่ถูกต้องอย่างไร บกพร่องอย่างไร ก็จัดการศึกษากันขึ้น” ผลก็คือ ฝ่ายนำตกใจมาก (ตามคำของเขา) “แล้วก็คิดว่าเป็นการประชุมประท้วงเขา เขาก็มาเจรจา เราก็บอก... ขอให้ฝ่ายนำทุกคนลาออกจากตำแหน่ง เขาก็โกรธมาก กลับไปตั้งบังเกอร์ เรียกทหารที่มีอยู่ เราก็ประจันหน้ากันด้วยอาวุธ... เขาก็วิ่งไปเจรจากับชาวบ้านว่านี่เป็นพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่แทรกเข้ามาก่อการร้าย... ตอนนั้นความคิดผมเริ่มว่าวุ่นมากว่าจะทำยังไง นักศึกษาเขาก็เสียอกเสียใจร้องไห้กัน... เขาก็เตรียมจะกลับบ้านจะกลับกรุงเทพฯ”³⁷ และกลับจริงๆ ในเวลาต่อมา

ปลายเดือนกันยายน 2523 ในที่สุด เสกสรรค์, จิระนันท์ และวิชัย ก็ตัดสินใจลาออกจากขบวนการปฏิวัติ เดินทางออกจากป่า และเข้ามาบอตัวต่อเจ้าหน้าที่ในวันที่ 3 ตุลาคม 2523 เมื่อถูกสื่อมวลชนสัมภาษณ์ เขาตอบว่า ออกจากป่าเพราะ “ความไม่เป็นประชาธิปไตย” ในการนำของ พคท. (ตามคำของเขา) “มันเป็นวิธีการจัดการปัญหาแต่มันก็ไม่ใช่เป็นเนื้อหาของปัญหา... ผมกับเขาก็มีความเห็นต่างกันสารพัดเรื่อง... แต่ว่าโอกาสที่เราจะไปแสดงความเห็นหรือเงื่อนไขที่ผลักดันความเห็นของเรามันน้อยมาก สิทธิเสียงของเรามันมีไม่เท่ากัน” และ “ผมเผชิญความขัดแย้งซ้ำๆ ซากๆ มาหลายปี มันทำให้ผมรู้สึกหมดกำลังใจ และคิดว่าออกมานี้ ผมต้องการที่จะเลิกปฏิวัติ” เสกสรรค์ยังเปิดเผยด้วยว่า ก่อนที่จะลงมา เขาได้ทำ “สัญญาสุภาพบุรุษ” กับฝ่ายนำของฐานที่มั่นจังหวัดตากแล้วว่า เมื่อลงมามอบตัว จะไม่เคลื่อนไหวโจมตีพรรค³⁸ อย่างไรก็ตาม ในเดือนมกราคม 2524 ก่อนที่จะเดินทางไปเรียนต่อที่

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93-94.

³⁸ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., D 73/11, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, เรื่อง “เสกสรรค์ ประเสริฐกุล จากวนาสู่นคร” ใน สำนักข่าวประชาชน ตุลาคม 5, 97 (27 ตุลาคม 2523) หน้า 1-3.

มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เสกสรรค์กวีพากษ์วิจารณ์ พคท. อย่างเปิดเผยว่า พคท. ไม่มี “ความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองของประเทศไทย,” ไม่ “เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ของมวลชน ทั้งโดยส่วนรวมและรายบุคคล,” ไม่มี ความเป็น “ประชาธิปไตย” และประเมินสถานการณ์ของ พคท. ว่า

ตอนนี้ พคท. กำลังอยู่ในฐานะเปลี้ยพล้ำต่อฝ่ายรัฐบาล แต่คงจะไม่ใช่พ่ายแพ้ไปโดยง่าย การเปลี้ยพล้ำต่อรัฐบาลนั้น โดยพื้นฐานเป็นการเปลี้ยพล้ำทางการเมือง ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งย่อมส่งผลต่อทางการทหารอย่างเลี่ยงไม่พ้น การสูญเสียหลังพิง กำลังพล และขวัญกำลังใจของนักรบในขบวนแถวของ พคท. ล้วนมีต้นเหตุมาจากการเมืองเป็นสำคัญ ... จุดอ่อนที่สุดของ พคท. ก็คือ มีเวทีการเมืองภายในประเทศจำกัดและขาดความเป็นอิสระในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีระบบการเมืองภายในของตัวเองแข็งตัวเกินไป สองอันหลังนี้จะทำให้ พคท. สูญเสียมวลชนของตนไปเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาชนที่รัฐบาลกวาดต้อนไปให้ การผลมาของปัญญาชนทำให้ขบวนแถว พคท. บั่นป่วนในระดับที่ไม่เคยมีมาก่อน พคท. กลายเป็นจำเลยที่ถูกไต่สวนไม่แพ้รัฐบาลเหมือนกัน³⁹

การเข้ามอบตัวของเสกสรรค์, จิระนันท์ และวิชัย ส่งผลสะท้อนต่อ พคท. ไม่น้อย หลังจากพวกเขาเข้ามอบตัวได้ไม่นาน “กลุ่ม 18 คน” ซึ่งถือว่าเป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่เคลื่อนไหวคัดค้านฝ่ายนำในฐานที่มั่นจังหวัดตากก็ออกมามอบตัวจนหมด⁴⁰ ต้นเดือนตุลาคม 2523 หลังจากที่เสกสรรค์ออกจากป่าและให้สัมภาษณ์ทางสื่อมวลชนได้ไม่นาน ผู้ปฏิบัติงานพรรคกลุ่มหนึ่งได้จัดทำ “แบบสอบถามความเห็นกรณีการคืนกลับของคุณ ส. [เสกสรรค์ ประเสริฐกุล - ผู้เขียน] และคณะ” ขึ้น “อย่างรีบด่วน” พวกเขาระบุเป้าหมายว่า เพื่อรวบรวมความเห็นต่างๆ ที่มีต่อกรณีนี้ “อย่างจริงจัง เป็นเอกภาพ และอย่างมีตัวเลขสมบูรณ์” และ “เพื่อสำรวจทัศนนะและความ

³⁹ ตะวันใหม่ 3: 148 (19 มกราคม 2524).

⁴⁰ ทอดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., A 2/37, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน เรื่อง “สัมภาษณ์คนที่ลงมาจากเขต 990,” เอกสารโรเนียว, 2523.

รู้สึกต่าง ๆ” ที่มีต่อพรรค ในเนื้อหาของแบบสอบถามพวกเขาใช้คำ “การค้าขาย, คำขาย” แทน “ปฏิวัติ,” ใช้ “บริษัท” แทน “พรรค,” ใช้ “ลูกค้า” แทน “มวลชน,” และใช้ “บริษัทฝ่ายตรงข้าม” แทน “ชนชั้นปกครอง” จากนั้นพวกเขาได้ส่งแบบสอบถามไปยังฐานที่มั่นและสำนักต่าง ๆ กำชับว่า “ขอให้ช่วยสำรวจพนักงานของท่านและขอให้ช่วยส่งคำตอบกลับภายในวันที่ 30 ตุลาคม 23 โดยรีบด่วนด้วย”⁴¹

ปลายเดือนตุลาคม 2523 หลังจากคำตอบถูกส่งกลับมา พวกเขาได้สรุปและวิเคราะห์ความเห็นต่างๆ เหล่านั้นออกมาว่า “ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งผู้ปฏิบัติงานพรรคและมวลชนเห็นร่วมกันว่า ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น แต่... ด้านหลักของปัญหานี้มาจากบริษัท” “ปัญหาอุปสรรคของบริษัทที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมาคือความไม่เป็นประชาธิปไตยในการนำ ซึ่งก็คือความไม่เป็นจริงของระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์ในทางปฏิบัติ” ส่วนความเห็นต่ออนาคตของ พคท. และการปฏิวัติ ทั้งผู้ปฏิบัติงานพรรคและมวลชนเห็นร่วมกันว่า “ในปัจจุบันพนักงานส่วนใหญ่ของบริษัทยังมีความศรัทธาและเชื่อมั่นต่ออนาคตของบริษัทและการค้าขาย แต่กับลูกค้าทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่จะลดความศรัทธาและไม่เชื่อมั่น” ลงไป อย่างไรก็ตาม “ในส่วนใหญ่ของพนักงานนั้นแม้จะศรัทธาและเชื่อมั่นแต่ก็มีจำนวนไม่น้อยซึ่งคงจะสูงขึ้นเรื่อยๆ มีเงื่อนไขและข้อแม้ต่อบริษัทให้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่ประดามีโดยเร็ว ก่อนที่ความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อบริษัทและการค้าขายจะซิดซาหลงและอาจถึงขั้นไม่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อไปได้” จากนั้น คล้ายกับการประเมินพรรคของเสกสรรค์ พวกเขาสรุปและแสดงความคิดเห็นว่า

ในขณะนี้ภาพ และเกียรติภูมิที่สูงส่งของทางบริษัทตกต่ำลงเป็นอย่างมาก ซึ่งจำเป็นที่จะรีบเร่งสำรวจ สรุป และแก้ไขปรับปรุงอย่างเป็นทางการโดยมิชักช้า ถือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนและเป็นความขัดแย้งที่จะนำไปสู่การพัฒนาในขั้นที่ดีกว่ารวมทั้งเป็นการยกระดับการนำการค้าขายของบริษัทขึ้นอีกคุณภาพหนึ่ง มีอาจที่จะโทษสภาพแวดล้อมที่อยู่ในช่วงกระแสทางการเมืองต่ำ หรือ

⁴¹ หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, A 2/27, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน, เรื่อง “แบบสอบถามความเห็นกรณีการคืนกลับของคุณ ส. และคณะ,” เอกสารพิมพ์ตีพิมพ์สำเนา, 2523.

ถือเป็นข้ออ้างที่ชี้ขาด เพราะมีฉะนั้นแล้วบริษัทก็จะก้าวหาจุดหาหนะ
กล่าวคือ ตกอยู่ในสภาวะที่ขาดทุนอย่างยับเยิน กระทั่งต้องล้ม
ละลายลง⁴²

ดูเหมือนว่า “การคาดการณ์” ของผู้ปฏิบัติงานพรรคกลุ่มนี้ จะไม่ได้ไกล
ไปจากสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริงๆ ในอนาคตมากนัก ต้นปี 2524 ธีรยุทธ บุญมี ประกาศ
ลาออกจากขบวนการปฏิวัติที่นำโดย พคท.ไม่กี่เดือนต่อมาอดีตผู้นำนักศึกษา 14 ตุลาคม
ในฐานะสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พสท.) ก็ออกมามอบตัวและแถลง
ข่าวยุติการทำงานร่วมกับ พคท. อย่างเป็นทางการ, ในเวลาใกล้เคียงกัน ได้มีการ
จัดตั้งกันขึ้นเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยและรณรงค์เสนอความเห็นต่อฝ่ายนำอย่างหลากหลาย
หลายของผู้ปฏิบัติงานพรรคทั้งในป่าและในเมืองตลอดครึ่งหลังของปี 2524 ต้นปี
2525 เพื่อหยุดวิกฤตการณ์ภายใน ฝ่ายนำของ พคท. ได้เปิดการประชุมสมัชชา 4 ชั้น
แต่ผลกลับเป็นตรงกันข้าม การประชุมสมัชชา 4 นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องลักษณะ
สังคมนิยมระหว่างฝ่ายนำจนหาข้อสรุปไม่ได้ หลังการประชุมไม่นานก็มีการลาออก
จากพรรคของผู้นำพรรคระดับสูงและเคยเป็นปัญญาชนที่มีชื่อเสียงอย่างมากบาง
คน, ตามด้วยการออกมามอบตัวอย่างเป็นทางการของผู้ปฏิบัติงานพรรคและมวลชน
ทางภาคอีสานแบบยกเขตงาน และตามด้วยการทยอยออกมามอบตัวเรื่อยๆ ของ
ผู้ปฏิบัติงานในเขตงานต่าง ๆ ทั้งหมดเหล่านี้ ส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
ซึ่งเคยเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของรัฐบาลไทยต้องสลายตัวลงโดยพื้นฐาน

ในท้ายที่สุดนี้ อาจจะสรุปได้ว่า สภาพปัญหาทั่วไปภายในฐานที่มั่นจังหวัด
ตาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการนำที่สั่งสมมานานนับตั้งแต่การเข้ามาบุกเบิกขยาย
งานของผู้ปฏิบัติงานพรรคในช่วงแรก ๆ ความตื่นตัวทางการเมืองของผู้ปฏิบัติงาน
พรรคระดับล่างซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เข้าป่าช่วงหลังกรณี 6 ตุลาฯ ที่มองเห็น
ว่าควรต้องมีการแก้ไขปัญหานี้เสียที รวมทั้งการเคลื่อนไหวเสนอความเห็นต่อฝ่าย
นำที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องของพวกเขา, และการแสดงท่าทีที่แข็งกร้าวของฝ่ายนำ
ทั้งทางคำพูดและการปฏิบัติ รวมทั้งการจัด “การประชุมผู้แทนพรรค” ขึ้นท่ามกลาง

⁴² หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., A 2/39, เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย, การเสนอปัญหาจากภายใน, เรื่อง “สรุปความเห็นแบบสอบถามความเห็น
กรณีการกลับมาของคุณ ส. และคณะ”, เอกสารโรเนียว, 2523.

เสียงคัดค้านจากผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นอย่างรุนแรงในฐานที่มั่นจังหวัดตาก นอกจากนี้ การเข้าไปสู่ฐานที่มั่นจังหวัดตากของเสกสรรค์, จิระนันท์ และวิชัยในปลายปี 2522 ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังมีความขัดแย้งอยู่พอดีก็ได้ทำให้พวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสกสรรค์ ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวรณรงค์ครั้งนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยังส่งผลให้ความขัดแย้งภายในฐานที่มั่นจังหวัดตากกลายเป็นที่รับรู้ของคนในวงกว้างและส่งผลสะท้อนต่อ พคท. มากกว่าที่พวกเขาคาดถึงด้วย เมื่อเสกสรรค์, จิระนันท์ และวิชัยออกจากป่าเข้ามาอบตัวและให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์บางฉบับ แต่หลายปีต่อมา เมื่อภาพยนตร์ “14 ตุลา สงครามประชาชน” ถูกสร้างขึ้นและถูกนำออกฉาย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง พคท. กับ พคท. ในฐานที่มั่นจังหวัดตากดูเหมือนจะกลายเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปเพียงบางเสี้ยว